

Sosioemotionaalisen kehityksen tukeminen myönteisen tunnistamisen näkökulmasta

Tuija Nordman ja Tanja Peuranpää

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Sosioemotionaalisen kehityksen tukeminen myönteisen tunnistamisen näkökulmasta

Tuija Nordman, Tanja Peuranpää
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2020

Tuija Nordman, Tanja Peuranpää

Sosioemotionaalisen kehityksen tukeminen myönteisen tunnistamisen näkökulmasta

Vuosi 2020 Sivumäärä 52

Tutkimuksella selvitettiin varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia lasten sosioemotionaalisen kehityksen haasteista ja niiden tukemisesta. Tutkimuksen tavoitteena oli tuoda esille uusi myönteisen tunnistamisen näkökulma sosioemotionaalisen kehityksen tukemiseksi. Yhteistyökumppanina toimi Laurea-ammattikorkeakoulu. Teoreettisessa osiossa käsitellään lapsen sosioemotionaalista kehitystä, varhaiskasvatuksen sosiaalipedagogista näkökulmaa, tunnistamisen teorioita ja myönteistä tunnistamista.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastatteluihin osallistui viisi varhaiskasvatuksen ammattilaista, jotka opiskelevat Laurea-ammattikorkeakoulussa. Aineiston käsittelyssä hyödynnettiin sisällönanalyysia. Tulosten mukaan jatkuva resurssipula haastaa kasvattajien mahdollisuuksia tukea lasten sosioemotionaalista kehitystä. Koulutustaustalla ja työkokemuksella todettiin olevan yhteys lapsen myönteiseen tunnistamiseen. Pidempi työkokemus tai korkeampi koulutustausta lisäsi kasvattajien ymmärrystä oikein tunnistamisesta. Myönteinen tunnistaminen oli käsitteenä uusi, ja rinnastettiin lapsen positiiviseen kohtaamiseen. Tutkimuksessa nousi esiin, että lapset tulevat kohdatuksi vaikeissa kasvatustilanteissa haasteiden ja tarpeiden kautta. Myönteisen tunnistamisen prosessi ei siis toteudu. Myönteisen tunnistamisen näkökulma on uusi varhaiskasvatuksessa, joten kasvattajilla ei ole vielä tietoa eikä osaamista myönteisestä tunnistamisesta. Yhteistyökumppani voi hyödyntää tutkimuksen tuloksia koulutuksen sisältöä suunniteltaessa. Koulutuksen sisällöllä voidaan vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun.

Asiasanat: Sosioemotionaalinen kehitys, myönteinen tunnistaminen, sosiaalipedagogiikka, varhaiskasvatus

Tuija Nordman, Tanja Peuranpää

The aspect of positive recognition in supporting socioemotional development

Year 2020

Pages

52

The purpose of this thesis was to reveal how early childhood education teachers experience the challenges in children's socioemotional development. The study also examined the aspect of positive recognition. The thesis was done in collaboration with Laurea University of Applied Sciences. The theoretical framework discussed children's socioemotional development, social pedagogy in early childhood education as well as the theories of recognition and positive recognition.

Qualitative method was applied in this thesis. Five professionals were interviewed individually by using theme interviews. The participants also studied at Laurea University of Applied Sciences. Interviews were analyzed by using content analysis. According to the results, continuous lack of resources affected negatively to the teachers' possibilities to support children's socioemotional development. The results indicate that higher educational background and longer work experience had a connection to the teachers' ability to recognize children correctly. Positive recognition was a new concept in the field of early childhood education, and it was assimilated to positive encountering of children. It was discovered that in difficult situations children were encountered through their challenges and needs and there is not enough knowledge of positive recognition. Therefore, the process of positive recognition cannot be applied in early childhood education. The collaboration partner may benefit from the results of this study in planning the content of education.

Keywords: socioemotional development, positive recognition, social pedagogy, early childhood education

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Tutkimuksen tausta	7
3	Sosioemotionaalinen kehitys.....	9
4	Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatuksessa	12
5	Myönteinen tunnistaminen	16
6	Tutkimusprosessi	19
6.1	Teemahaastattelu	21
6.2	Tutkimuskysymykset	22
6.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	23
7	Tulokset	27
7.1	Kasvattajien kokemukset sosioemotionaalisen kehityksen tukemisesta.....	27
7.2	Myönteisen tunnistamisen hyödyntäminen	32
7.3	Yhteenveto	34
8	Johtopäätökset ja pohdinta.....	35
8.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	39
8.2	Jatkotutkimusaihe ja kehittämisen kohteet.....	41
	Lähteet.....	42
	Kuviot	45
	Taulukot	45

1 Johdanto

Tutkimus käsittelee lasten sosioemotionaalisen kehityksen tukemista myönteisen tunnistamisen näkökulmasta. Aihe valikoitu valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteista. Määriteltyjä tavoitteita ovat lapsen kokonaisvaltainen tukeminen kasvussa, kehityksessä ja oppimisessa. Varhaiskasvatuksella pyritään edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Lisäksi yksilön syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen on keskeisessä roolissa kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta. Lapsen osallisuuden lisäämisellä voidaan vahvistaa yksilön asemaa yhteiskunnassa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.)

Opinnäytetyön aiheeksi rajautui sosioemotionaalisen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Aiheeseen orientoituessa, löytyi uusi myönteisen tunnistamisen näkökulma. Myönteisen tunnistamisen näkökulma päätettiin yhdistää sosioemotionaaliseen kehitykseen ja sen tukemiseen. Tavoitteet ja tarve tälle opinnäytetyölle tulee Opetushallituksen teettämästä tutkimuksesta Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Opetushallituksen tutkimuksessa ilmeni, että varhaiskasvatuksen kentällä toivotaan uusia näkökulmia sosioemotionaalisen kehityksen tukemiseksi. (Opetushallitus 2017). Opetushallituksen tutkimus esitellään seuraavassa luvussa, missä käsitellään tämän tutkimuksen taustalla vaikuttavia tekijöitä.

Myönteinen tunnistaminen on enemmänkin tapa toimia ja asenne. Näkökulma perustuu tunnistamisen teorioihin. Myönteinen tunnistaminen on varsin uusi ajattelutapa sekä työote. Näkökulma perustuu vuonna 2010 tehtyyn tutkimukseen. Myös tämä tutkimus esitellään opinnäytetyön seuraavassa luvussa. Uuden näkökulman keskeisenä tavoitteena on muuttaa ammattilaisen ajattelun painopistettä tarpeista voimavaroihin. Painopisteen muutos ilmenee työtavassa ja kohtaamisissa. Myönteisessä tunnistamisessa lapsi ja nuori tulee päivittäin kohdatuksi ja tunnistetuksi ainutlaatuisena. Yksilön omaa erityisyyttä kunnioitetaan tarpeita sivuuttamatta. Lapsi tulisi nähdä aidosti omana itsenään kunnioittaen lapsen omaa näkemystä.

Myönteinen tunnistaminen perustuu tunnistamisen teorioihin. Tämän päivän tunnistamisen teorialat perustuvat Axel Honethin ja Charles Taylorin filosofisiin käsityksiin. Näitä tunnistamisen teorioita on suomennettu myös tunnustusteorioiksi, tunnustussuhdeteorioiksi, tunnustuksen teorioiksi ja tunnustamisen teoriaksi. Vaihtelevat teoreettiset ilmaukset kuvastavat teorioiden soveltuvuutta ja ilmaisujen monimuotoisuutta. Tutkimuksessaan Häkli, Kallio ja Korkiamäki käyttävät käsitettä tunnistamisen teoria, joka toimii yläkäsitteenä myönteisen tunnistamisen prosessille: tutustuminen, tunnustaminen ja tukeminen. (Häkli, Kallio & Korkiamäki 2016.) Tässä opinnäytetyössä nojataan edellä mainittuun yläkäsitteeseen, jota Häkli, Kallio ja Korkiamäki käyttävät.

Myönteisen tunnistamisen kulmakivenä toimii yksilön ainutlaatuisuuden aito arvostaminen ja toimijuuden vahvistaminen omassa ympäristössään. Samat tavoitteet ovat myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteissa. Myönteinen tunnistaminen on hyödynnettävissä myös varhaiskasvatusalalla, ja on uusi potentiaalinen näkökulma sosioemotionaalisen kehityksen tukemiseksi.

Opinnäytetyöllä tuodaan uutta näkökulmaa sosioemotionaalisen kehityksen tukemiseksi varhaiskasvatuksen kentälle. Laadullisella tutkimuksella tuotiin esiin kasvattajien kokemuksia varhaiskasvatuksen arjesta teemahaastattelujen kautta. Tutkimuksella selvitettiin ymmärrystä ja tietoa myönteisen tunnistamisen näkökulmasta. Haastattelujen avulla lisättiin kasvattajien tietoisuutta sosiaalipedagogisesta ajattelutavasta. Teemahaastatteluihin osallistui viisi Laurea-ammattikorkeakoulussa opiskelevaa varhaiskasvatuksen ammattilaista. Haastateltavien työkokemus ja koulutustausta vaihtelivat toisen asteen koulutuksen ja yliopistokoulutuksen välillä. Työkokemusta haastateltavilla oli kertynyt 2-18 vuoden ajalta. Kasvattajien taustoilla oli vaikutusta tutkimuksen tuloksiin. Tutkimusprosessi ja tulokset ovat kuvattu teoreettisen viitekehyksen jälkeen tutkimuskysymysten näkökulmasta.

2 Tutkimuksen tausta

Lasten sosioemotionaalista kehitystä ja siinä ilmeneviä haasteita on tutkittu aikaisemmin suhteellisen paljon. Aikaisemmissa tutkimuksissa on keskitytty haasteiden ilmenemiseen ja kohtaamiseen varhaiskasvatuksessa tai koulumaaailmassa. Myös erilaisia keinoja ja menetelmiä on tutkittu, joiden avulla kehitystä voidaan tukea. Tämän tutkimuksen kohteena olivat kasvattajat ja heidän kokemuksensa sosioemotionaalisen kehityksen tukemisesta. Lisäksi selvitettiin ymmärrystä myönteisen tunnistamisen näkökulmasta. Tutkimuksessa nojaututtiin lasten oikeuksien sopimukseen, jonka mukaan kaikki lapset ovat samanarvoisia taustoista huolimatta. Lisäksi lapsilla on oikeus vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin asioihin. Oikeuksiin lukeutuu myös aikuisen vastuu tukea lapsen kehitystä ja opettaa erilaisuutta kunnioittavaa näkökulmaa. (Lapsiasiavaltuutettu 2014.)

Lasten ja nuorten eriarvoistuminen ja syrjäytyminen on tiedostettu olemassa oleva ilmiö. Yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan Suomessa vuonna 2015. Lain tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää. Laki velvoittaa koulutuksen järjestäjiä ja työnantajia yhdenvertaisuuden edistämiseen. Laki edellyttää julkisia palveluja järjestäviä toimijoita tekemään toimenpiteitä ja suunnitelmia eriarvoisuuden esteiden poistamiseksi, jotta sosiaalinen yhdenvertaisuus toteutuu. Suunnitelma tulee tehdä myös varhaiskasvatuksessa. Toimenpiteet voivat olla oma erillinen suunnitelma tai osa erilaisia suunnitelmia, kuten osa opetussuunnitelmaa tai tasa-arvosuunnitelmaa. (Oikeusministeriö 2019a; yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.)

Mielenkiintoiseksi aiheen tekee se, että varhaiskasvatus jää usein tässä kontekstissa varjoon. Oikeusministeriön sivuilla on oppaita eri asiakasryhmille yhdenvertaisuussuunnitelman rakentamiseen. Oppaita on kohdistettu työpaikoille, nuorten kanssa työskentelyyn, koulumaailmaan, oppilaitoksille, yksityisille palveluntarjoajille, vastaanottokeskuksille ja maahanmuuttotautaisille sekä kaupungeille. Varhaiskasvatukselle ei kuitenkaan ole omaa opasta. (Oikeusministeriö 2019b.) Lisämausteen asiaan antaa ymmärrys yhdenvertaisuuden määritelmästä ammattilaisten keskuudessa. Pääsääntöisesti aihe liitetään sosioekonomisiin tekijöihin, syrjintään ja sukupuolisensitiivisyyteen, vaikka yhdenvertaisuus on läsnä aina kaikissa kohtaamisissa ja vuorovaikutustilanteissa. Yhdenvertaisuus mainitaan valtakunnallisessa Varhaiskasvatussuunnitelmassa (ks. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018) ja on näin ollen osa varhaiskasvatuksen toimintaa. Hallitus on kirjannut varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo ohjelmaan 120 miljoonaa euroa vuosille 2020-2022. (Valtioneuvosto 2019.) Tällä tutkimuksella pyritään tuomaan esiin oikeutta yhdenvertaisuuteen, sosiaalisista taidoista ja taustoista huolimatta.

Sosioemotionaaliset haasteet aiheuttavat paljon pohdintaa ammattilaisten keskuudessa ja vaikuttavat varhaiskasvatuksen arkeen kuormittamalla kasvattajia sekä lapsia. Julkisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa on esillä varhaiskasvatusalalla vallitseva resurssipula, joka vaikuttaa kasvattajien työn kuormittavuuteen. Kasvattajien kuormittuneisuus työssä heijastuu puolestaan suoraan lapsiryhmiin. On tärkeää tuoda esiin varhaiskasvatuksessa ilmeneviä haasteita ja työtä kuormittavia seikkoja, jotta tietoisuus aiheesta lisääntyy. Työn merkityksellisyyden korostuessa lisääntyy myös arvostus varhaiskasvattajien työtä kohtaan. Tämä puolestaan edistää sitoutumista työhön ja nostaa työn laatua.

Opinnäytetyön tarpeellisuutta tukee Opetushallituksen tutkimus Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa (Opetushallitus 2017). Julkaisun on laatinut Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden- ja psykologian tiedekunta. Tilannekartoituksessa selvitettiin Suomessa ja muissa Pohjoismaissa ilmenevää tilannetta lasten sosioemotionaalisen kehityksen tuen toteutumisesta viimeisen viiden vuoden ajalta. Tämän kartoituksen pohjalta nousi esiin tarve uudelle tutkimukselliselle tiedolle, jonka mukaan tulisi löytää vaihtoehtoisia näkökulmia sosioemotionaalisen kehityksen tukemiseksi. Tutkimus suoritettiin 1.3.-31.5.2017.

Opinnäytetyössä keskeisessä asemassa on myönteisen tunnistamisen näkökulmaan, joka perustuu monitieteelliseen tutkimustyöhön. Tutkimus rakentuu kriittisen kansalaisuus- ja demokratia tutkimuksen ympärille, erityisesti tunnustussuhdeteoriaan. Tunnustussuhdeteoria liitetään vahvasti yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen elämään. Tutkimuksen on rahoittanut Suomen Akatemian, lasten- ja nuorten hyvinvointi ja terveystutkimus ohjelma, SkidiKids 2010-2015. (Tampereen Yliopisto 2017.)

3 Sosioemotionaalinen kehitys

Lapsen sosioemotionaalinen kehitys muodostuu useista erilaisista taidoista, joita lapsi hyödyntää vaihtuvissa sosiaalisissa tilanteissa. Näiden taitojen avulla lapsi myös jäsentää toimintaansa ja pyrkii prosessoimaan tunteitaan. Oleellista sosioemotionaalisessa kehityksessä on lapsen taito ilmaista itseään ja tunteitaan sekä toimia tunteiden varassa sosiaalisesti kestäväällä tavalla. Tässä tutkimuksessa sosiaalisia ja emotionaalisia kehitysalueita ei erotella toisistaan. (Ahonen 2017, 16-17.)

Sosioemotionaaliset taidot ilmenevät lapsen ollessa vuorovaikutuksessa lapsiryhmän jäsenten ja aikuisten kanssa. Nämä taidot näkyvät lapsen kyvykkyutenä kytkeytyä lapsiryhmään ja toimia ryhmässä, esimerkiksi tekemällä yhteistyötä muiden lasten ja ryhmän aikuisten kanssa. Sosiokognitiivisiin taitoihin lukeutuu lapsen käsitys omasta itsestään, eli miten lapsi näkee itsensä suhteessa muihin. Lapsen ymmärrys sosiaalisista tilanteista ja sosiaaliset tavoitteet liittyvät myös sosiokognitiivisiin taitoihin. Sosiaalinen kyvykkyys ilmenee myönteisenä käyttäytymisenä, ja lapsen taitona säädellä kielteisiä tunteitaan. Sosioemotionaalisesti taitava lapsi pystyy ylläpitämään myönteistä ja vuorovaikutuksellista suhdetta lapsiryhmän muihin jäseniin ja kasvattajiin. Sosioemotionaalisiin taitoihin vaikuttaa lapsen lähiympäristö ja siinä tapahtuva sosiaalinen vuorovaikutus. Myös geneettinen perimä muokkaa tätä kehitystä. Sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä voidaan kuitenkin edistää erilaisilla kasvatuksellisilla keinoilla. Tällöin lapsi voi oppia itseilmaisua ja muiden yksilöiden huomioon ottamista aikuisen tukena. Nämä taidot karttuvat oppimisen myötä ja kehityksen edetessä. (Ahonen 2017, 16-17; Pihlaja 2019, 147.)

Sosioemotionaalisia haasteita voidaan jaotella pääsääntöisesti neljään eri luokkaan: ulospäin suuntautunut käytös, sisäänpäin suuntautunut käyttäytyminen, käyttäytymiseen liittyvät sääntelyn häiriöt ja epätyypillinen käyttäytyminen. Nämä luokat ovat kuitenkin teoreettisesti jaoteltuja. Niiden pohjalta kasvattajat voivat mahdollisesti havaita sosioemotionaalisessa kehityksessä ilmeneviä haasteita. Kuviossa 1 ilmenevät piirteet ovat tyypillisiä kaikille yksilöille, mutta mikäli piirteissä havaitaan säännönmukaisuutta ja voimakkuutta on syytä pohtia taustalla vaikuttavia tekijöitä. Kasvattajien tulee myös huomioida mahdolliset kehitykselliset viiveet eri osa-alueilla, koska lasten taidot kehittyvät yksilölliseen tahtiin vaihteittain. (Pihlaja 2019, 154.)

Kuvio 1: Sosioemotionaalisten vaikeuksien teoreettinen luokittelu (Pihlaja 2019, 154)

Lapsen ulospäin suuntautunut käytös on usein uhmakasta, ylivilkasta, aggressiivista, tarkkaamatonta tai muulla tavalla haastavaa käyttäytymistä. Tällainen käytös kuormittaa varhaiskasvatuksen arkea. Käytös johtaa usein suuriin tunteiden purkauksiin, mikä puolestaan vaikeuttaa arjen toimintoja lapsiryhmässä. Myös lapsen sisäänpäin kääntynyt, vetäytyvä käytös, jumittaminen, tai haluton ja ujo käytös voi kuormittaa lapsia ja kasvattajia. Epätyypillinen käyttäytyminen voi ilmetä lapsen tapana reagoida poikkeavasti joissakin tilanteissa. Lapsi saattaa esimerkiksi ilmaista pelkoaan nauramalla tai lapsi ei osaa hakea tukea aikuiselta tarvittaessa. Lapsen haastava käytös voi johtaa siihen, ettei kasvattajalla ole mahdollisuutta jakaa huomiotaan tasapuolisesti koko lapsiryhmälle. Lisäksi haastavat tilanteet saattavat aiheuttaa lapsen ulkopuolelle jäämistä erilaisista sosiaalisista kokemuksista tai kasvua kehittävästä toiminnasta. Kuormittuneessa tunnetilassa lapsi ei kykene osallistumaan muun ryhmän mukana suunniteltuun ohjelmaan ja syrjäytymisen riski kasvaa. (Ahonen 2017, 28; Pihlaja 2019, 155, 157-160.)

Lapsen haastavaa käytöstä voi ilmetä erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Esimerkiksi leikeissä osapuolten ajatukset eivät välttämättä sovi yhteen ja tunnetilat saattavat purkautua suhteetoman voimakkaasti. Myös erilaiset siirtymätilanteet voivat olla vaikeita. Silloin haastava käytös voi ilmetä uhmakkuutena, kiukutteluna tai vetäytymisenä. Varhaiskasvatuksen arki on jatkuvaa vuorovaikutuksessa olemista ja sosiaalista kanssakäymistä. Lapsen sosioemotionaaliset taidot ovat siis päivän mittaan jatkuvasti tietynasteisessa kuormituksessa.

Lapsen yksilölliset ominaisuudet vaikuttavat sosioemotionaalisten taitojen kehittymiseen. Nämä ominaisuudet ilmenevät vaihtelevina tapoina reagoida ärsykkeisiin ja erilaisina käyttäytymismalleina. Kasvattajien tietoisuus taustalla vaikuttavista tekijöistä auttaa ymmärtämään lasta, ja luo mahdollisuuden tukea lapsen yksilöllisiä ominaisuuksia. Usein lapsen hankala käytös tai hidas sopeutuminen uuteen tilanteeseen ei ole tahallista. Haastava käytös pohjautuu sosioemotionaalisten valmiuksien kehittymättömyyteen ja yksilölliseen tapaan reagoida. Sosioemotionaaliset haasteet voivat ilmetä esimerkiksi nopeana tulistumisena lapsen kokiessa pieniäkin vastoinkäymisiä arjessa. Itsesääätelyn taidot eivät ole tällöin vielä kehittyneet siten, että lapsi voisi toimia joustavasti vaihtuvissa tilanteissa. Lapsi ei kykene vielä säätelämään tunteitaan ja reagoi hyvin voimakkaasti muutoksiin. Tällöin kasvattajan tuki, empatia ja rauhallinen läsnäolo ovat ratkaisevassa roolissa lapsen kehityksen kannalta. Myötätuntoinen suhtautuminen lapseen edistää lisäksi kasvattajan omaa ammatillista kasvua. (Ahonen 2017, 23-29; Keltikangas-Järvinen 2010, 29-30; Pihlaja 2019, 158.) Teoksessa Haastavat kasvatustilanteet Ahonen (2017, 29) nostaa esiin yhdysvaltalaisen filosofian tohtorin ja psykologian apulaisprofessorin, Ross Greenen ajatuksen, missä keskeistä on aikuisen oman käyttäytymisen muokkaantuminen ja muutos. Lasta ei tule rankaista huonosta käytöksestä, koska lapsella ei ole ollut tilanteessa muuta mahdollisuutta toimia keskeneräisten sosioemotionaalisten valmiuksien vuoksi.

Sosioemotionaaliset haasteet saatetaan nähdä varhaiskasvatuksessa negatiivisina piirteinä, mikä voi osaltaan vahvistaa jo entuudestaan kielteistä kasvattajan näkemystä lapsesta. Ahosen (2017, 30) mukaan haasteita on lähestytty etsimällä yksilöllisiä ratkaisuja, joiden avulla voitaisiin tukea lasta. Näitä tukitoimia voivat olla erilaiset pedagogiset järjestelyt, esimerkiksi lapsikohtainen ohjaaminen siirtymätilanteissa ja erityisopettajan jaksottainen tuki. Keskittyessä lapsen haasteisiin saattaa kuitenkin unohtua muut mahdollisuudet tukea ja vaikuttaa lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Keskeisenä tekijänä onkin varhaiskasvatuksen ympäristö sekä kasvattajien omat vuorovaikutustaidot.

Sosioemotionaalisten taitojen harjoittelu on äärimmäisen tärkeää, koska niillä on suora vaikutus lapsen tulevaisuuteen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Eri tutkimusten kautta on kerätty paljon tietoa liittyen lasten sosioemotionaaliseen kehitykseen ja sen tukemiseen. Tiedon hyödyntäminen varhaiskasvatuksen arjessa on koettu kuitenkin vaikeaksi. Kasvattajat kaipaavat uusia käytännönläheisiä toimintatapoja ja menetelmiä, joiden avulla sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyviä vaikeuksia voidaan tukea ja kohdata. (Ahonen 2017, 22.) Lisäämällä kasvattajien tietoisuutta sosioemotionaalisesta kehityksestä voidaan edistää tukemisen mahdollisuutta. Erilaisia menetelmiä ja käytäntöjä on olemassa, mutta niiden käyttöönottoaminen saatetaan kokea haastavaksi puutteellisen taustatiedon ja ymmärtämättömyyden vuoksi. Kasvattajien tietoisuuden lisäämisellä olemassa olevien menetelmien hyödynnettävyys kasvaa. Tietoisuus sosioemotionaalisesta kehityksestä auttaa myös hahmottamaan kehitykseen liittyviä haasteita, jolloin tarvittavaa tukea voidaan tarjota riittävän ajoissa. Jokaisella kasvattajalla

on velvollisuus kehittää omaa ammatillista osaamistaan. Aina ei voida piiloutua resurssipulan tai olemassa olevan osaamisen taakse. Kasvattajien tulisi lisätä kriittistä näkökulmaa omaan osaamiseen ja arvomaailmaan, jotta ammatillinen kehittyminen olisi mahdollista.

4 Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatuksessa

Sosiaalipedagogiikka on käsitteenä yksinkertaisimmillaan ymmärrys hyvästä yhteiselämästä ja kasvusta sekä niiden kasvatuksellisesta edistämisestä. Sosiaalipedagogisissa tulkinnoissa keskeisenä ajatuksena on tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja ihmisarvo. Nämä luovat pohjan hyvälle yhteiselämälle. Sosiaalipedagogiikan ydin on yksilö, yhteisö ja yhteiskunta. Näitä kaikkia tarkastellaan erikseen ja yhdessä kasvatuksellisesta näkökulmasta, arvostaen jokaista käsitettä omanaan sekä toisiinsa kietoutuvina ilmiöinä. Sosiaalipedagogiikka on kasvua tukevaa toimintaa. Yksilö kohdataan niin, että mahdollistetaan voimaannuttavien vahvuuksien löytyminen ja kehittyminen. Lisäksi tuetaan osallisuutta, sosiaalisia taitoja ja yhteisöllisyyttä. Käytännön työssä yksilön kasvua tuetaan ainutlaatuisena sosiaalisena persoonana, yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. (Nivala & Ryyänen 2019, 337-338.) Yksilön ainutlaatuisuuden arvostaminen ja hyvinvoinnin edistäminen toimivat laadukkaan varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan lähtökohtina. Sosiaalipedagogiikka on tärkeä osa laadukasta varhaiskasvatusta, koska valtakunnallisessa Varhaiskasvatussuunnitelmassa keskeisenä teemana yhdistyy vahvasti yksilön osallisuuden, yhteisöllisyyden ja toimijuuden lisääminen. Sosiaalipedagogiikalla ja laadukkaalla varhaiskasvatuksella voidaan vaikuttaa sosiaaliseen hyvinvointiin ja ongelmien ennaltaehkäisemiseen.

Varhaiskasvatuksen laadulla voidaan vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Lämmin vuorovaikutus sekä kasvattajan aito ja sensitiivinen läsnäolo turvallisessa ja stimuloivassa oppimisympäristössä tukevat ja edistävät lapsen sosioemotionaalisia taitoja. Tällöin myös ennaltaehkäistään ja pystytään minimoimaan käyttäytymiseen liittyviä vaikeuksia. Lapsen osallisuus on keskeisessä asemassa sosioemotionaalisten taitojen kehittämisessä, koska sen kautta lapsi jäsentää paikkaansa lapsiryhmässä. Lapselle on luontaista hakeutua osalliseksi ryhmäänsä. Jos kuitenkin sosioemotionaaliset taidot eivät ole riittävät ja valmiit, lapsi hakee paikkaansa väärällä tavalla eli haastavan käyttäytymisen kautta. (Ahonen 2017, 30-31.) Tällöin aikuisen tulisi pyrkiä tukemaan lasta, ja auttaa häntä kiinnittymään ryhmään myönteisellä lähestymistavalla. Negatiivisen käytöksen korostaminen ja kieltäminen eivät edesauta lapsen sopeutumista tilanteeseen, vaan ruokkii entisestään haastavaa vuorovaikutustilannetta.

Toimiva vuorovaikutus edellyttää toisten tunteiden tunnistamista ja taitoa tulkita niitä. Kaiken lähtökohtana on kuitenkin oppia ensin tunnistamaan omia tunteitaan. Tunnetaitojen kehittyminen ja oppiminen ovat ratkaisevassa roolissa sosioemotionaalisten taitojen

kehittymisessä. Hyvät tunnetaidot edesauttavat tunnistamaan ja säätelemään omia tunteita sekä huomioimaan muita. Empatia on yksi keskeisimmistä tunnetaidoista, koska sen avulla voi ymmärtää toisia yksilöitä. Kasvattajan oma empatiakyky ja sen osoittaminen kehittävät lapsen sosioemotionaalisia taitoja. Lapset mallintavat aikuisten tapaa toimia ja suhtautua asioihin erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Lapsen empatiataidot kehittyvät vaiheittain sosiaalisessa kanssakäymisessä eri ikäkausina, kuten taulukosta 1 ilmenee. (Ahonen 2017, 21; Pihlaja 2019, 146-147.) Kasvattajan on tärkeää ymmärtää eri kehitysvaiheiden merkitys ja eteneminen. Tällöin voidaan oikea-aikaisesti tukea lapsen kehittyviä taitoja esimerkiksi sanottamalla lapselle tunteita tai osoittamalla myötätuntoa.

Ikä	Tunteet	Empatia
Vauvat 0-1 v	Toisten tunnetilojen tulkinta kasvoista, emotionaalisen merkityksen liittäminen tiettyihin objekteihin	Kyky kokea toisen paha olo itsessä, toisen paha olo saa vauvassa aikaan ahdistusta
1-2 v	Toisten lohduttaminen ja satuttaminen, kiusaaminen, tuotetaan itse erilaisia tunteita aktiivisesti, ei vain reagoida toisen tunnetilaan	Toisen pahan olon aiheuttama ahdistus vähenee pyrkimys vaikuttaa toiseen esim. antamalla lelu
2-3 v	Kyky kuvitella toisen ihmisen olotilaa, havaintoja, aikomuksia tai tunteita	Yhä enemmän aktiivisia interventioita toisen ihmisen lohduttamiseksi, empatia toisen tunnetiloja kohtaan
3-4 v	Omien tunteiden puoliautomaattinen piilottaminen, ei vielä huijaa toisia omilla tunteillaan	Tietää jo, että paha olo sijaitsee toisessa, ei itsessä
5-6 v	Tunnistaa ja nimeää pelon, ilon, surun, vihan ja ujuden, osaa jo käyttää omia tunteita hyödyksi ja huijata niillä muita	Empatia toisen ihmisen elämäolosuhteita kohtaan
7 v	Tunnistaa edellä mainittujen lisäksi ylpeyden, mustasukkaisuuden, kiitollisuuden, huolestuneisuuden, syyllisyyden ja jännittyneisyyden	

Taulukko 1: Tunteiden ja empatian kehitys lapsuudessa (Pihlaja 2019, 146)

Varhaiskasvatuksen arki muodostuu erilaisista yksittäisistä hetkistä, joissa keskeisintä on vuorovaikutus, lapsen kohtaaminen ja tunnistaminen. Vuorovaikutus on läsnä kaikessa varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen arvostava kohtaaminen luo pohjan luottamukselle ja sallivalle ilmapiirille. Lämmin ja sensitiivinen vuorovaikutus ilmenee Ahosen (2017, 78) mukaan kiireettömänä sekä lasta arvostavana kohtaamisena. Tällöin lapsi tulee aidosti kuulluksi ja kasvattajan on mahdollista ymmärtää lapsen näkemys ja kokemus tilanteesta, vaikka tunteet ilmenisivät voimakkaasti ja haastavasti. Keskeistä on siis kasvattajan empatiakyky ja ymmärrys siitä, ettei lapsi tahallaan aiheuta ongelmallista tilannetta. Kasvattajan tulee hyväksyä lapsi

sellaisena kuin hän on eli omana itsenään ja kunnioittaa lapsen yksilöllisyyttä. Empatian kautta kasvattaja voi viestittää, että lapsen näkemys ja tunteet ovat tärkeitä eikä niitä ohiteta. Lisäksi empaattinen suhtautuminen lapseen rauhoittaa tilanteen. Haastavissa ja kuormittavissa tilanteissa korostuu negatiivisuus rajojen ja kieltojen kautta. Kieltämisen sijaan lapsi tulisi nähdä aktiivisena toimijana. Tällöin lapsi pystyy todennäköisemmin sitoutumaan toimintaan ja kasvattajan lämmin vuorovaikutus edistää lapsen sosioemotionaalista hyvinvointia. (Ahonen 2017, 40, 80-81.)

Laadukkaalla varhaiskasvatuksella on merkittävä vaikutus yksilön tulevaisuuteen. Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille, ja pyritään tarjoamaan tasaver-
taisia mahdollisuuksia kaikille lapsille. Lapsen tausta tai yksilölliset ominaisuudet eivät saisi vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Keskeistä laadun takaamisessa on kasvattajien koulu-
tus, asenne ja ammattitaito. Näitä osatekijöitä hyödyntäen voidaan järjestää turvallista ja ta-
sokasta hoitoa lapsille. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella voidaan tutkitusti ennaltaehkäistä
myöhemmin tulevaisuudessa mahdollisesti ilmeneviä haasteita ja ongelmia.

Kansallinen koulutuksen ja arvioinnin keskus, Karvi, on tuottanut tutkimuskoonnin laaduk-
kaasta suomalaisesta varhaiskasvatuksesta. Kansallisten ja kansainvälisten tutkimusten, var-
haiskasvatuslain sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta on luotu laadun indi-
kaattorit. Nämä indikaattorit luovat tutkimusperustaisen pohjan siitä mihin huomio tulisi koh-
distaa, jotta varhaiskasvatus olisi korkeatasoista ja laadukasta. (Karvi 2018.) Karvin tutkimus-
koonnit pohjautuvat kansainväliseen ja kansalliseen Care-hankkeeseen. Care-hanke selvitti
varhaiskasvatuksen laadun tilannetta EU-maissa. Hankkeessa käytettiin vertailevaa analyysia
eri maiden opetussuunnitelmista ja painotuksista. Lisäksi tehtiin laaja kysely vanhemmille,
päättäjille ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Samalla hyödynnettiin aiempaa pitkittäistutki-
musaineistoihin pohjautuvaa analyysia rakenteellisten tekijöiden merkityksestä laatuun. (Jy-
väskylän yliopisto 2018.)

Tutkimukset osoittavat, että tuen tarpeessa, tunnistamisessa ja resurssien kohdentamisissa on
suuria eroja varhaiskasvatuksen järjestäjien välillä. Tämä puolestaan heijastuu suoraan lap-
sen ja kasvattajan vuorovaikutuksen laatuun sekä monipuolisen tuen antamiseen. Karvissa to-
detaan, että kehityksen ja oppimisen tuki vaatii täsmennyksiä niin kansallisella, paikallisella
kuin myös pedagogisella toiminnan tasolla. (Karvi 2018.)

Tutkimukset osoittavat, että pidemmän työhistorian omaavilla kasvattajilla vuorovaikutus on
myönteisempää, sensitiivisempää ja rikkaampaa kuin lyhyemmän työuran omaavilla. Tutki-
musten mukaan varhaiskasvatuksen korkeammalla koulutuksella on merkitystä kasvattajien
asenteisiin, tietoihin ja ymmärrykseen. Tämä puolestaan heijastuu lapsen kehitykseen sekä
oppimiseen. Koulutuksen sisällöllä, laadulla ja kestolla on merkitystä henkilön ammatti-iden-
titeetin rakentumiseen. Care-hankkeen Suomea koskevissa tutkimusanalyyseissa on löydetty

merkittävä yhdistävä tekijä koulutustason, työhistorian pituuden ja vuorovaikutuksen laadun välillä. Mitä korkeampi koulutustaso ja pidempi työkokemus, sitä sujuvampaa toiminta ja organisointi oli. Lisäksi havaittiin, että mitä suurempi ryhmäkoko, sitä heikompaa sosioemotionaalisen tuen toteutuminen ja toiminnan organisointi oli. (Karvi 2018.)

Sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksessa on luonnollinen toimintakenttä. Nivalan ja Ryynäsen teoksessa *Sosiaalipedagogiikka* (2019, 238, 336) todetaan, että tämän päivän sosiaalipedagogista tuntemusta varhaiskasvatuksessa edustavat sosionomitaustaiset varhaiskasvatuksen opettajat. Yliopistojen varhaiskasvatusopintoihin ei sisälly sosiaalipedagogiikkaa, eikä sosiaalipedagoginen näkökulma ole myöskään esillä varhaiskasvatustieteen kirjallisuudessa. Sosiaalipedagogisen työotteen lähtökohtia ovat: kunnioitus, läsnäolo, kiinnostunut kuunteleminen sekä luottamus, empatia ja avoimuus. Tämä työote luo vahvan pohjan rakentaa kasvattajan ja lapsen suhdetta siten, että samaan aikaan toteutuu yksilön arvostava kohtaaminen ja kasvun tukeminen yhteisössä sekä yhteiskunnassa. Työote pätee myös vanhempien kohtaamisessa.

Osallisuuden käsite on nostettu vahvasti esille varhaiskasvatuksen kentällä. Opetushallituksen mukaisesti osallisuus ilmenee lapsen mahdollisuutena vaikuttaa omiin asioihinsa ja lapsella on oikeus tulla ymmärretyksi sekä hyväksytyksi omana itsenään. Lisäksi osallisuuden tulisi heijastua kokonaisvaltaisesti varhaiskasvatuksen toimintaan ja ilmetä lapsilähtöisenä päämääränä. (Opetushallitus 2019b.) Osallisuus onkin määritelty varsin suureen roolin ja tavoitteisiin päiväkodin arjessa. Osallisuus saattaa ohjata päiväkodin arkea hallitsevasti. Vaarana on, että osallisuus ymmärretään vain yhdestä näkökulmasta. Päivän toimintoja toteutetaan lasten ja vanhempien toiveiden mukaan riskeeraten pedagogiset tavoitteet. Kun toimintaa suunnitellaan toiveiden, mielipiteiden ja halujen mukaan kiireinen arki on entistä haastavampaa. Tulisi pohtia, miten voidaan yhdistää lasten toiveet ja pedagogiikka esimerkiksi yhteisissä toimintahetkissä. Eteen voi tulla tilanne, että lapset eivät halua toimintahetkiä, mutta pedagogian kannalta yhteiset hetket ovat perusteltuja. Tämä on arkipäivää varhaiskasvatuksessa ja toimintaa perustellaan osallisuuden näkökulmasta.

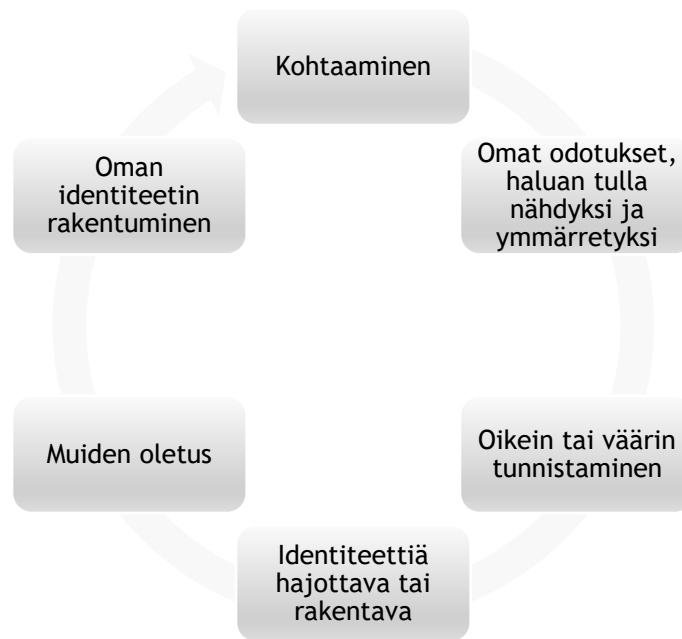
Osallisuuden ymmärryksen kapealaisuus on enemminkin mielipiteiden keräämistä ja mielitekojen toteuttamista. Sosiaalipedagogiikassa osallisuus nähdään laaja-alaisesti. Osallisuutta vahvistetaan sosiaalisin perustein. Tuetaan lapsen osallisuutta siten, että jokainen pääsee mukaan yhteiseen tekemiseen ja vuorovaikutukseen toisten kanssa. Tämä lisää lapsen kokemusta yhdenvertaisuudesta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Lisäksi lapsi saa tunteen omasta merkityksellisyydestään osana ryhmää. Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta lasta tulee tukea ja luoda hänelle mahdollisuus toimia yksilönä ja tasavertaisena jäsenenä yhteisössä. Eli osallistumisen ja kuulumisen tukemista. (Nivala & Ryynänen 2019, 238-239.) Osallisuus itsenään

on iso osa varhaiskasvatussuunnitelmaa ja varhaiskasvatuksen arkea. Tutkimuksen rajauksen vuoksi osallisuus avattiin tässä työssä pelkistetysti varhaiskasvatuksen näkökulmasta.

5 Myönteinen tunnistaminen

Tunnistamisen käsite sosiaali- ja terveysalalla tarkoittaa lapsen tunnistamista yksilönä sekä yhteisön jäsenenä eri viiteryhmissä kuten: perhe, ystävät, sukupuoli ja etninen tausta. Varhaisen tunnistamisen käsitteellä tarkoitetaan huomion kiinnittymistä ensisijaisesti ongelmiin ja vaikeuksiin. Varhaista tunnistamista käytetään silloin, kun pyritään havaitsemaan riittävän ajoissa ongelmatilanteet ja hyvinvointia uhkaavat tekijät. Varhainen tunnistaminen on tullut osittain varhaisen puuttumisen käsitteen tilalle sen negatiivisen kaiun vuoksi. Silti varhaista tunnistamista käytetään havainnoimalla ja huomioimalla yksilön negatiivisia ominaisuuksia, haasteita ja käyttäytymistä suhteessa yksilön viiteryhmään. Varhaisen tunnistamisen käsitettä käytetään myös riskikartoituksen tekemiseen, jonka avulla selvitetään yksilön tarvetta erityiseen tukeen tai vahvempaan kontrolliin. Ongelmiin puuttuminen ja niiden varhainen tunnistaminen on tärkeää, mutta vaarana on huomion kiinnittyminen negaatioihin vahvuuksien sijaan. (Häkli, Kallio & Korkiamäki 2015.) Tämä saattaa johtaa siihen, että negatiot vahvistuvat ja alkavat ohjata toimintaa. Lisäksi tällä voi olla vaikutusta lapsen kohtaamiseen. Lapsen identiteetti voi alkaa vääristyneesti rakentua tämän negaation ja muiden ihmisten oletusten ympärille. Kuvio 2 on luotu teorian pohjalta kuvamaan tunnistamisen merkitystä yksilön identiteetin muodostumisessa. Kohtaamisissa vaikuttaa yksilön omat odotukset siitä, miten hän haluaa tulla nähdyksi ja ymmärretyksi. Tämän pohjalta tapahtuu joko oikein tai väärin tunnistaminen, joka voi edistää tai hajottaa identiteettiä. Myös muiden oletukset yksilöstä vaikuttavat identiteetin rakentumiseen.

Kuvio 2: Tunnistamisen merkitys yksilön identiteetin rakentumisessa

Tunnistamisen teorioissa tarkastellaan yksilön, yhteisöjen ja yhteiskunnan kohtaamista sekä arvostamisen kontekstia. Kestävä ja terve identiteetti sekä yhteiskunta rakentuu neuvotte-luista, hyväksymisestä ja arvostetuksi tulemisesta. Oikea tunnistaminen on koossa pitävä voima, johon sisältyy perusteellinen eettinen ymmärrys ihmisarvosta ja yhteisöllisyyden mer-kitys. Erilaisuus tulisi nähdä voimavarana ja arvostettavana ominaisuutena. Erilaisuus on ihm-i-sille luontaista, ja se ilmenee persoonallisina eroavaisuuksina. Tunnistaminen ei siis liity pel-kästään marginaaleihin ja syrjäytymiseen, vaan on osa sosiaalista kohtaamista ja kanssakäy-mistä. Näissä kohtaamisissa määrittelemme itsemme suhteessa ympäröivään yhteisöön ja yh-teiskuntaan. Keskeistä on miten muut näkevät minut ja miten haluaisin tulla itse nähdyksi sekä ymmärretyksi. Sosiaalisissa kohtaamisissa tullaan joko kohdatuksi myönteisesti identi-teettiä tukien tai identiteettiä hajottaen. Artikkelissaan Häkli, Kallio ja Korkiamäki puhuvat oikein ja väärin tunnistamisesta. Onnistuneessa tunnistamisessa henkilö tulee kohdatuksi ja arvostetuksi juuri sellaisena kuin hän on. Oikein osunut tunnistaminen (recognition) vahvistaa itsetuntoa, omanarvontuntoa sekä ehkäisee eriarvoistumista ja syrjäytymistä. Väärin tunnista-misessa voi jäädä kokonaan vaille huomiota (nonrecognition) tai tunnistaminen ei vastaa hen-kilökohtaista käsitystä omasta identiteetistään sekä halusta tulla ymmärretyksi (misrecogni-tion). (Häkli ym. 2015.) Kohtaamisilla on merkitystä yksilön identiteetin rakentumisessa ja ne vaikuttavat käsitykseen itsestään.

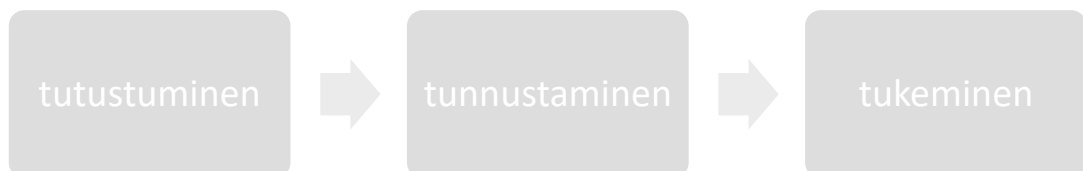
Tunnistamisen teorioiden kärki on arvostavassa kohtaamisessa. Arvostava kohtaaminen ei kui-tenkaan yksin riitä, vaan tunnistamisessa lapsi tulisi nähdä ainutlaatuisena yksilönä ja oman-laisena. Oikea tunnistaminen ja arvostava kohtaaminen edistävät voimaantumisen kokemusta sekä osallisuutta. Ne ovatkin keskeisiä sosiaalipedagogiikan tavoitteita. Tähän liittyy

keskeisesti myös lapsen kokemus tulla oikein tunnistetuksi. Tunnistamisessa lapsi nähdään tasavertaisena, ainutlaatuisena ja erityisenä persoonana. Tunnistaminen ilmenee siis käytännön sanoina ja tekoina sekä aitona läsnäolona ja avoimena kohtaamisena. (Häkli ym. 2015.)

Tunnistamisen teorioihin (theories of recognition) perustuva myönteinen tunnistaminen on tutkimuksiin perustuva näkökulma, jonka keskeisenä tavoitteena on arvokkuuden ja osallisuuden vahvistaminen arjen toiminnoissa. Näkökulma perustuu ihmisen perustukipilareihin, ymmärryksestä arvostuksen saamiseen ja antamiseen. Hyväksytyksi tuleminen ja osallisuus rakentuvat erilaisissa ympäristöissä ja varhaiskasvatus on yksi merkittävä elinympäristö lapsen ja yksilön elämässä. Näissä eri elinympäristöissä voidaan aktiivisesti edistää niin arvostavaa kohtaamista, erilaisuuden hyväksymistä kuin osallisuuttakin. (Häkli ym. 2015.)

Myönteinen tunnistaminen on kehitetty Suomessa lasten- ja nuoristyön kentällä 2010 luvulla. Se on työtapaa tai asenne, ja voi toimia työmenetelmänä sekä työmallina. Painopiste on työtavassa ja kohtaamisissa. Pääperiaate on, että lapsi ja nuori tulee päivittäin kohdatuksi ja tunnistetuksi ainutlaatuisena hänen erityisyyttään kunnioittaen. Myönteinen tunnistaminen on koko lapsi- ja nuorisotyökentän kattava työote ja tapa ajatella. Näkökulmassa pyritään muuttamaan ajattelun painopistettä ongelmista ja riskikeskeisyydestä hyvinvoinnin tukemiseen sekä ennaltaehkäisyyn. Lasten ja nuorten kohtaamisissa pyritään tietoisesti keskittymään vahvuuksiin ja voimavaroihin. Lapset ja nuoret kohdataan heitä arvostavasti ja kunnioittavasti sekä hiljaisin teoin. Näin tuetaan heidän positiivisen minäkuvansa, itsekunnioituksen ja identiteetin rakentumista. (Nivala & Ryyänen 2019, 194.)

Myönteisen tunnistamisen prosessi muodostuu kolmesta tekijästä ja kokonaisuudesta. Tutustuminen, tunnustaminen ja tukeminen. Tutustumisvaihe on edellytys, jotta myönteinen tunnistaminen on mahdollista. Ilman sitä vaarana on väärin tunnistamisen riski. Tämä ilmenee etenkin työympäristöissä, joissa haasteena on kiire ja työressurssit. (Häkli ym. 2015.) Tunnistamisen prosessi kuvataan kuviossa 3.

Kuvio 3: Myönteisen tunnistamisen prosessi

Tutustumisella tarkoitetaan yksinkertaisesti tutuksi tulemistä lapsen kanssa. Tutustuminen ja aito kiinnostus auttaa ymmärtämään ja havainnoimaan lasta yksilönä. Lapsen taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet ovat lähtökohta myönteiselle tutustumiselle. Lapsen yksilölliset piirteet ja erityisyys ovat tärkeä osa ymmärrystä ja auttavat oikein tunnistamisessa. **Tunnustaminen** on arvostuksen antamista lapselle. Arvostavassa kohtaamisessa lapsi tunnistetaan

oikein hänen yksilöllisiä ominaisuuksiaan arvostaen. Aitous ja läsnäolo ovat tämän prosessin kulmakiviä. Oikein tunnistaessa ihminen tulee nähdyksi ja kuulluksi juuri sellaisena kuin hän itse haluaa. Lisäksi lapsi tulee ymmärretyksi juuri siten, miten hän kokee itsensä. Oikein tunnistaessa lasta ei kohdata hänen haasteidensa tai diagnoosin kautta. Onnistuneessa tunnistamisessa lapselle annetaan tunnustusta hänelle itselleen merkityksellisissä asioissa. Prosessissa tunnustaminen ei ole pelkästään erilaisten piirteiden hyväksymistä, vaan aitoa arvostamista ja erilaisuuden kunnioittamista. **Tukeminen** osana myönteistä tunnistamista on koko prosessin tulos. Lapseen tutustuminen ja hänen yksilöllisten ominaisuuksiensa pohjalta tapahtuva tunnustaminen mahdollistaa onnistuneen tukemisen. Tukemisella tarkoitetaan lapsen toimijuuden tukemista lapselle tärkeissä asioissa sekä niiden toteuttamisessa. Myönteinen tunnistaminen yhdistetään helposti kasvattajien tapaan suhtautua lapsiin. Positiivinen palaute on osa tämän päivän kasvatuskulttuuria. Valitettavasti se ei riitä, jos annetaan palautetta vain pinnallisista tai epäolennaisista seikoista. Lapsi kyllä huomaa tämän niin sanotun pinnallisen tunnistamisen. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että myönteinen tunnistaminen on vastavuoroista vuorovaikutusta kasvattajan ja lapsen välillä. Lapsi voi omaksua kasvattajien vuorovaikutustaitoja ja kohtaamisia osaksi omaa käyttäytymistään. Näin myönteisen tunnistamisen periaate voi juurtua osaksi koko toimintakulttuuria ja alkaa ohjaamaan kaikkea vuorovaikutusta. (Niivala & Ryyänen 2019, 194-195.) Myönteinen tunnistaminen mielletään helposti positiiviseksi psykologiaksi. Positiivinen pedagogiikka ja positiivinen psykologia ovatkin osa valtakunnallista Varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tutkimuksen haastatteluissa tämä ilmeni siten, että haastattelutavat rinnastivat myönteisen tunnistamisen positiiviseen psykologiaan. Myönteinen tunnistaminen pohjautuu kuitenkin vahvasti sosiaalipedagogiikkaan ja tunnistamisen teorioihin. Tämän vuoksi positiivinen pedagogiikka ja positiivinen psykologia jätettiin tässä tutkimuksessa rajauksen ulkopuolelle.

6 Tutkimusprosessi

Tässä osiossa esitellään tutkimusprosessi kokonaisuudessaan ja siinä käytetty menetelmä. Tutkimuksessa tiedonintressinä oli selvittää kasvattajien kokemuksia työnsä merkityksellisyydestä sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa. Lisäksi tutkittiin ymmärrystä ja tietoa myönteisen tunnistamisen näkökulmasta ja työtavasta. Kokemusten tutkimiseen soveltui parhaiten laadullinen, eli kvalitatiivinen menetelmä, jonka avulla voidaan tutkia yksilöiden aitoja kuvauksia tosielämästä (Vilkka 2015, 118).

Tutkimuksessa hyödynnettiin fenomenologista lähestymistapaa, jonka kautta voidaan tarkastella ja pyrkiä ymmärtämään yksilöiden aitoja arjessa elettyjä kokemuksia kokonaisvaltaisesti. Tiedostamattomat ja tiedostetut kokemukset ovat tärkeitä. Kokemusten tutkimisessa on huomioitava tutkimuksen kohteena olevien elämäntilanne, johon sisältyy vuorovaikutussuhteet muiden ihmisten kanssa. (Perttula 2009, 116-117, 119; Vilkka 2015, 171-172.)

Tutkimuksessa vuorovaikutustilanteilla viitattiin kasvattajan ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen haastavissa kasvatustilanteissa.

Tutkimusanalyysissa voidaan hyödyntää tutkijoiden aikaisempaa käsitystä ilmiöstä. Tavoitteena on laajentaa tätä näkemystä sekä kyseenalaistaa omat ennakkokäsitykset ottamalla niihin etäisyyttä. Objektiivisuudella ja sulkeistamalla itsensä tutkija voi löytää uutta ja yllättävää tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tutkijan oma suhde ja merkitys tulee huomioida fenomenologisessa tutkimuksessa. On siis tarkkailtava, ettei tutkittavien kokemukset sekoitu tutkijan henkilökohtaiseen kokemukseen tai aikaisempaan tietoon. Tällä tavalla voidaan saavuttaa mahdollisimman aitoja kokemuksia tutkittavilta. (Perttula 2009, 144-147; Vilka 2015, 171-172.)

Aiheeseen perehtyminen alkoi tutustumalla aikaisempiin tutkimuksiin. Tutkimuksen aikana pidettiin tutkimuspäiväkirjoja, joihin merkittiin ylös huomioita ja ajatuksia liittyen tutkimusprosessiin. Aikaisemmista tutkimuksista ilmeni, että sosioemotionaaliset haasteet ovat lisääntyneet viime vuosina selkeästi varhaiskasvatuksessa ja kaivattiin uusia näkökulmia kehityksen tukemiseen. Näiden teemojen pohjalta tutkimuksen aihe rajautui ja tutkimuskysymykset muodostuivat vähitellen.

Ennakkokäsityksen muodostumiseen vaikutti ajatus nykypäivän inklusiivisesta kasvatuksesta ja sen vaikutuksesta varhaiskasvatukseen. Inklusion tavoitteena on mahdollistaa kaikille lapsille tasavertaiset mahdollisuudet osallistua kasvatukseen lähiympäristössään. Tavoitteena tämä on erinomainen, mutta käytännön toteutus vaatii riittävää panostusta resursseihin, jotta toiminnan laadukkuus voidaan saavuttaa. Varhaiskasvatuksen arjessa erilaiset haasteet kuormittavat kasvattajia sekä lapsia. Monimuotoiset pulmat ovat lisääntyneet, joka puolestaan vaikuttaa kasvattajien työhön. Kielteisen perspektiivin vuoksi tällä tutkimuksella lähdettiin etsimään uutta myönteistä näkökulmaa, jolla voitaisiin tukea lapsen sosioemotionaalista kehitystä.

Inklusion arvoihin lukeutuu yksilön osallisuus, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys ja tasa-arvoisuus (Viitala 2019, 52). Jokainen lapsi on oikeutettu saamaan tasavertaista kohtelua edellä mainittujen arvojen mukaisesti. Tämän tutkimuksen lähtökohtana onkin myönteisen tunnistamisen näkökulma ja tunnistamisen prosessi. Kasvattajilla tulisi olla aikaa tutustua rauhassa jokaiseen lapseen ja tunnistaa heidät ammatillisesti oikein varhaiskasvatuksen arjessa. Silloin yksilöt tulevat nähdynä ja kuulluksi aidosti omana itsenään. Tämä edistäisi myös lapsen eheyttä ja identiteetin rakentumista.

Tutkimuksessa keskeistä oli emansipatorisuus, joka Vilkan (2015, 125-126) mukaan tarkoittaa tutkimukseen osallistuvien oman tietoisuuden lisääntymistä tutkittavasta ilmiöstä. Lisäksi tutkimuksen tulisi myötävaikuttaa tutkimukseen osallistuvien ajattelutapaan ja suhtautumiseen

ilmiötä kohtaan. Tällä tutkimuksella pyrittiin tarjoamaan uutta myönteisen tunnistamisen näkökulmaa kasvattajien toimintavaksi.

6.1 Teemahaastattelu

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu. Kyseisen menetelmän avulla pystyttiin tavoittamaan kasvattajien aitoja kokemuksia lasten sosioemotionaalisen kehityksen ja siihen liittyvien haasteiden tukemisesta. Lisäksi kartoitettiin kasvattajien mahdollisuutta hyödyntää myönteistä tunnistamista haastavissa kasvatustilanteissa. Teemahaastattelu soveltuu myös fenomenologiseen lähestymistapaan, kun haastattelukysymykset ovat tavoitteellisesti pohdittuja ja kohdennettuja. Tutkimuksen tavoitteena oli saada syvällistä tietoa ilmiöstä haastattelujen kuvauksien kautta. Laadullinen menetelmä soveltui tutkimukseen myös haastateltavien määrän vuoksi, koska aineiston keräämisessä oleellista on tiedon syvyys ja sisältö ei haastattelujen kokonaismäärä. (Vilkka 2005, 113-114; Vilkka 2015, 129, 135.)

Tutkimukselle yritettiin löytää yhteistyökumppania yli 30 päiväkodista, mutta halukkaita ei löytynyt. Kieltäytymisiä selitettiin joko arjen hektisyydellä tai entuudestaan riittävällä aiheen asiantuntijuudella. Oletukseksi muodostui tutkittavan ilmiön haastavuus ja arkaluontoisuus varhaiskasvatuksen arjessa. Lopulta yhteistyökumppaniksi valikoitui Laurea-ammattikorkeakoulu. Laureassa opiskelee varhaiskasvatusalalla työskenteleviä kasvattajia, joilla uskottiin olevan motivaatiota osallistua tutkimukseen. Haastateltavat eivät toimisi tietyn varhaiskasvatustyöyksikön edustajina, vaan heillä olisi puolueeton mahdollisuus kuvata aidosti omia kokemuksiaan tutkittavasta ilmiöstä. Tämä lisäsi myös tutkimuksen luotettavuutta, koska haastateltavia ei voitu yhdistää yksittäiseen työnantajaan. Tutkimuslupa (ks. liite 2) myönnettiin Laurea-ammattikorkeakoulusta 6.11.2019.

Ennen tutkimusluvan kirjallista hakemista tutkimuskysymyksiä kohdennettiin ja laadittiin alustava haastattelurunko. Aiheeseen perehdyttiin syventymällä ilmiöön liittyvään tutkimuskirjallisuuteen ja aikaisempiin tutkimuksiin. Tutkimusluvan myöntämisen jälkeen suoritettiin esihaastattelu, jonka avulla pystyttiin hahmottamaan tutkimuskysymysten toimivuus ja haastattelun keston. Esihaastattelun myötä selkeytettiin tutkimuskysymyksiä. Tutkimuskysymysten sisältö ei muuttunut, mutta kysymykset muotoiltiin ymmärrettävämmiksi. Lisäksi teemoihin liittyviä kysymyksiä jäsenneltiin ja tarkennettiin. Joitain kysymyksiä jätettiin kokonaan pois, koska ne eivät olleet relevantteja tutkimuskysymysten kannalta ja näin saatiin rajattua aineiston määrää sopivammaksi suhteessa tutkittavaan ilmiöön. Esihaastattelussa todettiin teema-alueiden toimivuus ja saatiin kokemusta haastattelun toteuttamisesta. Suunnitteluvaihe tehtiin hyvin hartaasti ja pitkään pohdiskellen teema-alueita sekä haastattelurunkoa. Perusteellisesti toteutettu suunnitteluvaihe oli työläs ja hidas, mutta taustatyö edesauttoi toimivan haastattelurungon (ks. liite 3) muodostamisessa ja samalla oletus tutkittavasta ilmiöstä vahvistui. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 72.)

Tutkimusluvan myöntämisen jälkeen mahdollisia haastateltavia kartoitettiin erästä opintoryhmästä sähköpostitse. Tällä tavalla tavoitettiin viisi varhaiskasvatuksessa työskentelevää Laurean opiskelijaa. Haastateltavista kolme oli lastenhoitajia ja kaksi varhaiskasvatuksen opettajia, joista toinen toimi myös päiväkodinjohtajana. Kolmella haastateltavalla oli kertynyt työkokemusta kahden-viiden vuoden ajalta ja kahdella haastateltavalla oli puolestaan yli 18 vuoden työkokemus. Kolme heistä oli suorittanut toisen asteen tutkinnon, yhdellä haastateltavalla oli ammattikorkeakoulututkinto ja yhdellä yliopistotasoinen tutkinto. Haastateltavien kanssa sovittiin haastatteluajankohta ja kohtaamispaikka. Haastateltavilla oli ennakkotieto tutkittavasta ilmiöstä, jotta heillä oli mahdollisuus päättää tutkimukseen osallistumisesta.

Teemahaastattelut suoritettiin yksilöhaastatteluina 13.12. - 14.12.2019 erikseen varatuissa tiloissa. Tutkimuksen alussa esittädyttiin, kerrottiin tutkimuksen taustasta sekä teemoista, osallistujien rooleista ja allekirjoitettiin tutkimustiedote (ks. liite 1). Etukäteen oli sovittu keskinäisestä työnjaosta ja toimintatavasta. Toinen tutkija haastatteli kolme kasvattajaa ja toinen kaksi. Tämä koettiin paremmaksi vaihtoehdoksi, koska tällöin toisen haastattelijan läsnäolo ei häiritsisi haastateltavaa ja tutkija voisi keskittyä tiedonhankintaan sekä vuorovaikutuksen edistämiseen. Keskeistä oli myös tiedostaa toimia neutraalina kuuntelijana, jolloin haastateltavan motivaatio pysyisi yllä ja kuvatut kokemukset olisivat mahdollisimman aitoja. Näin haastattelijan läsnäolo ei vaikuttaisi niin suuresti haastattelun etenemiseen ja tutkimustuloksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 72, 92; Perttula 2009, 141.) Haastattelut äänitettiin aineiston myöhempää käsittelyä varten. Haastattelukysymykset koettiin selkeinä ja kysytyihin asioihin saatiin vastaukset. Tarkennusta tarvittiin yhdessä haastattelussa, kun kysyttiin kasvattajan työn merkityksellisyydestä liittyen lapsen tulevaisuuteen. Tämä kysymys täsmennettiin haastateltavalle hyödyntäen jatkokysymystä, jolloin vastaus kohdentui oikein.

Haastattelutilanteessa kiinnitettiin huomiota siihen, että eri teema-alueet tulivat käsiteltyiksi. Teemat ohjasivat haastattelun etenemistä, mutta kysymysten järjestyksellä ei ollut merkitystä. Ratkaisevaa oli saada riittävää kuvausta ilmiöstä ja kasvattajien kokemuksista. (Vilkka 2015, 124.) Haastattelu oli toimiva tapa kerätä tietoa kasvattajilta tässä tutkimusprosessissa. Menetelmä vaati kuitenkin tutkijoilta syvällistä aiheeseen perehtymistä ja perusteellista pohdintaa kysymysrunгон luonnostelussa. Aiheeseen tutustuminen mahdollisti lopulta haastattelujen sujuvan etenemisen eri teema-alueiden välillä ja haastattelut koettiin kokonaisuudessaan onnistuneiksi.

6.2 Tutkimuskysymykset

1. *Miten kasvattajat kokevat oman toimintansa merkityksellisyyden lapsen sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa?*

2. *Minkälaisia mahdollisuuksia kasvattajilla on saada esiin sosioemotionaalisesti haastavien lasten vahvuuksia ja voimavaroja myönteisen tunnistamisen avulla?*

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen oli tarkoitus auttaa hahmottamaan ilmiötä lasten sosioemotionaalisista haasteista varhaiskasvatusalalla, ja auttaa näkemään miten kasvattajat kokevat työnsä merkityksellisyyden sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa. Toisen tutkimuskysymyksen avulla haluttiin selvittää kasvattajien ymmärrystä ja tietoisuutta myönteisen tunnistamisen näkökulmasta sekä mahdollisuuksia hyödyntää uutta työtapaa.

6.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Teemahaastatteluiden kautta kerätty aineisto purettiin heti seuraavien päivien aikana haastattelujen toteuttamisen jälkeen. Tällöin oli mahdollista hyödyntää jo haastattelun aikana tehtyjä havaintoja tutkittavasta ilmiöstä. Teemahaastattelussa aineiston sanasta sanaan purkaminen ei ole välttämätöntä, vaan teemoja voidaan koodata suoraan tallennetuista äänitteistä. Tämä soveltui tutkimuksen luonteeseen, koska haastatteluihin osallistui vain viisi kasvattajaa ja ne suoritettiin kertaluontoisesti. Haastattelujen jälkeen äänitteet kuunneltiin läpi. Esiin nousseista yhteisistä teemoista keskusteltiin. Aineiston purkamisessa keskeistä oli löytää tutkimuksen kannalta olennainen ja merkityksellinen asiasisältö. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 138-142.)

Kuvio 4: Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi & Sarajärvi 2013, 109)

Analyysia muodostettaessa hyödynnettiin kuviossa 4 ilmenevää etenemisjärjestystä. Haastattelujen virkkeet kirjoitettiin Word-tiedostoon käyttäen fonttikokoa 12 ja rivinväliä 1. Aineistoa muodostui yhteensä 14 sivua. Aineistoon perehdyttiin purkamisen jälkeen useamman lukukerran kautta. Word-tiedostoon maalattiin kahdella eri värillä tutkimuskysymyksiin liittyvät ilmaukset, jonka jälkeen ne sijoitettiin erillisiin Word-tilukoihin. Haastattelut koodattiin tilukoihin kirjaimilla A, B, C, D ja E. Koodaamisen kautta oli mahdollista yhdistää esiin nousevat ilmaukset oikeaan haastateltavaan. Äänitteet kuunneltiin tässä vaiheessa uudestaan tutkimuksen luotettavuuden varmistamiseksi. Pelkistetyt ilmaukset listattiin omiin sarakkeisiin ja niistä etsittiin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Seuraavaksi yhdistettiin pelkistetyt ilmaukset, joiden pohjalta muodostui alaluokat. Tämän jälkeen alaluokat yhdistyivät edelleen yläluokiksi ja niiden pohjalta hahmottui tutkimuksen tulokset. Muodostunutta aineistoa tarkasteltiin tutkimuskysymysten näkökulmasta, tällöin saatiin vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla teemoiksi muodostui: ennakointi, ryhmäkoko, resurssit, työn merkityksellisyys ja väärin tunnistaminen. Toisen tutkimuskysymyksen vastaukset muodostuivat seuraavista teemoista: tiedon puute myönteisestä tunnistamisesta, positiivinen kohtaaminen, työkuultuuri ja kasvattajien asenne. Tuloksien ja teemojen muodostumista kuvataan tilukoissa 2 ja 3.

1. Kasvattajan kokemus sosioemotionaalisen kehityksen tukemisesta	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
<p>A) ”Ennakointihan tehdään siinä arjessa. No huomioimalla lapsen tarpeet</p> <p>D) ”Ei voida ennakoida, jos ei ole henkilöitä ja tilat ja ryhmäkoot tietenkin. Jos ei pysty fyysisesti ennakoimaan no can do”</p> <p>C) ”Oma työni on erittäin merkityksellistä. Juurikin siksi, että rakennamme lapsen identiteettiä lapsen tulevaisuutta varten ja vahvistetaan niitä sosioemotionaalisia taitoja”</p> <p>E) ”Nii, kyl se henkilökunnan ammatillinen riittävyys mietittävää...”</p>	<p>Ennakointi ja suunnittelu koettiin tärkeäksi lasta tuettaessa</p> <p>Kasvattajien riittämättömyyden tunne arjen kiireen ja suurien ryhmäkokojen takia</p> <p>Kasvattajan kokemus työn merkityksellisyydestä</p> <p>Lapsen tukeminen sosioemotionaalissa kehityksessä koettiin merkittäväksi lapsen tulevaisuuden kannalta</p>	<p>Ennakointi Ryhmäkoko Resurssit Työn merkityksellisyys Riittämättömyys Työn laatu</p>	<p>Ennakointi ja suunnittelu olisi tärkeää sosioemotionaalisen kasvun tukemisessa.</p> <p>Suuret ryhmäkoot ja puutteelliset resurssit estävät tuen toteutumisen.</p> <p>Työ koettiin merkitykselliseksi lapsen tulevaisuutta ajatellen</p>
<p>A) ”Valitettavasti usein selitetään noita lapsen ongelmia sen ominaisuuksilla. Ei osata kohdata sitä lasta vahvuuksien kautta”</p> <p>C) ”Aina toki me tuetaan lasta niitten haasteiden kanssa.”</p> <p>E) ”Nyt kun purettu erityisryhmiä nii ei välttämättä hyvä, tukea saa kuin paperilla. Esim. kveo käy 10 min ryhmässä ja tuki on siinä”</p>	<p>Lapsen kohtaaminen haasteiden kautta Resurssipulan ja kiireen vaikutus työhön</p>	<p>Väärin tunnistaminen</p>	<p>Kiire lisää väärin tunnistamista ja ennakko-käsitysten muodostumista.</p> <p>Ei opita tuntemaan lasta eikä tunnistamaan oikein kiireen takia-> tunnistamisen prosessi ei toteudu.</p>

Taulukko 2: Aineiston taulukointi 1. tutkimuskysymyksen pohjalta

2. Mahdollisuus hyödyntää myönteisen tunnistamisen näkökulmaa	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
<p>A) ”Ei oo tuttu termi. Liittyskö se lämpimään vuorovai- kutukseen? Sitä käytän työssäni”</p> <p>B) ”Keskityt periaat- tees jonkun asian, siihen niinku hyvien puolien löytämiseen, vaikka siel ois niitä haasteita. ”</p> <p>E) ”Kyllä mun mie- lestä tämän suunta- nen ajattelu paran- taa itsetuntoa ja lapselle jää mieleen hyvät asiat, positiivi- suus.”</p>	<p>Lapsen positiivinen kohtaaminen</p> <p>Myönteinen tunnistaminen on uusi termi</p>	<p>Uusi termi Positiivisuus Kohtaaminen</p>	<p>Terminä uusi, mutta mielletään lapsen po- sitiiviseksi kohtaa- miseksi-> tiedon puute</p>
<p>D) ”No kyllä kaikilla kasvattajilla on mah- dollisuus hyödyntää myönteistä tunnistamista, jos vain ha- luaa. Ei tätä voi kii- reellä selittää. Aika usein se on valitetta- vasti asenteista kiinni. Ikävä kyllä nykyään myös koulu- tustaustassa näkyy tämä asenne.”</p> <p>B) ”Työyhteisössä on voima. Eli yhdessä sovittaisiin toiminta- malleja. Kyllä mä sa- non, että mä oon tätä vähäsen käyt- täny. Mutta työyh- teisössä on eri näke- myksiä”</p> <p>C) ”No siis joo, kyl mä sillee koen käyt- täneeni, se on perus- osa mun työtä. Vaikka kiireessä ei tuu aina toimittuu niin.”</p>	<p>On mahdollista käyt- tää, kiire ja työnte- kijöiden asenne vai- kuttaa myönteisen tunnistamisen näkö- kulmaan</p>	<p>Asenne Kokemus Kiire Työkulttuuri</p>	<p>Kiire ja työkulttuuri esteenä myönteisen tunnistamisen näkö- kulmalle, myös kas- vattajan asenteella merkitystä.</p> <p>Kokemus käytöstä, vaikka tunnistamisen prosessi ei toteudu</p>

Taulukko 3: Aineiston taulukointi 2. tutkimuskysymyksen pohjalta

7 Tulokset

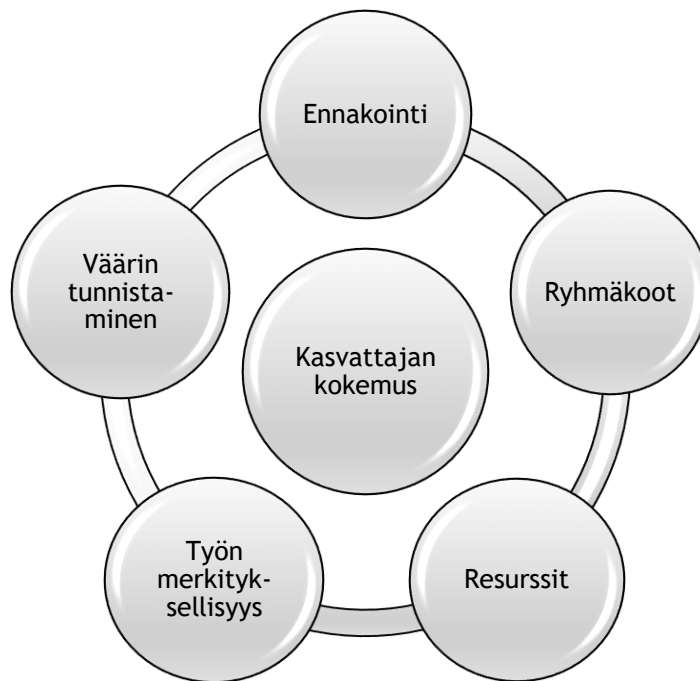
Aineistosta muodostuneet tulokset esitellään tässä osiossa tutkimuskysymysten näkökulmasta. Tutkimuskysymysten vastaukset on eritelty omina otsikoinaan selkeyden vuoksi. Tulosten tulkinta pohjautuu viiden varhaiskasvatuksessa työskentelevän kasvattajan kokemuksiin, tutkimuksen teoreettiseen osuuteen ja aikaisempiin tutkimuksiin. Tuloksissa kuvataan haastattelujen välillä ilmeneviä eroja ja yhtäläisyyksiä. Vastauksiin vaikutti haastateltavien koulutustausta ja alalta kertynyt työkokemus. Kahdella haastateltavalla oli yli 18 vuoden työkokemus varhaiskasvatusalalta. Kolmelle haastateltavalle oli puolestaan kertynyt työkokemusta 2-5 vuoden ajalta. Haastateltavien koulutustaustat muodostuivat toisen asteen tutkinnoista, ammattikorkeakoulututkinnosta ja yliopistotason tutkinnosta.

Tutkimuksen tavoitteena oli lisätä tietoisuutta myönteisen tunnistamisen näkökulmasta sosioemotionaalisen kehityksen tukemiseksi. Oletuksena oli, että varhaiskasvattajien kohtaamat haasteet ovat lisääntyneet nykypäivänä, eikä niiden kohtaamiseen ole riittäviä resursseja. Kasvaneet haasteet kuormittavat kasvattajia ja ryhmän lapsia. Lisääntyneiden haasteiden takia tutkimuksen tavoitteena oli lisätä tietoisuutta myönteisestä tunnistamisesta. Uuden näkökulman avulla voidaan mahdollisesti tukea lasten sosioemotionaalista kehitystä hyödyntäen yksilöllisiä voimavaroja ja vahvuuksia. Samalla lasten yhdenvertaisuus korostuu ja syrjäytymistä voidaan ennaltaehkäistä.

7.1 Kasvattajien kokemukset sosioemotionaalisen kehityksen tukemisesta

Tutkimuskysymys 1. Millä tavalla kasvattajat kokevat oman toimintansa merkityksellisyyden lapsen sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa?

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä tavoiteltiin kasvattajien tietoa ja kokemuksia. Pyrkimyksenä oli selvittää, onko kasvattajilla mahdollisuuksia vaikuttaa kehitykseen ja tukea lasten sosioemotionaalista kasvua. Tämän tutkimuskysymyksen kohdalla nousi esiin viisi pääluokkaa: ennakkointi, ryhmäkoot, resurssit, työn merkityksellisyys sekä lapsen väärin tunnistaminen. Nämä pääluokat havainnollistetaan kuviossa 5. Pääluokat ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa ja vaikuttavat kaikki osaltaan kasvattajien kokemuksiin työn merkityksellisyydestä.

Kuvio 5: Kasvattajien kokemus sosioemotionaalisen kehityksen tukemisesta

Kun teemahaastatteluissa keskusteltiin sosioemotionaalisen kehityksen tukemisesta, kaikki viisi haastateltavaa nostivat esiin ennakkoinnin ja toiminnan suunnittelun tärkeyden. Ennakointi koettiin tärkeäksi osaksi varhaiskasvatuksen arkea, jonka kautta voidaan mahdollistaa arjen sujuvuus. Ennakointi liitettiin lasten tarpeiden huomioimiseen ja pyrkimykseen vastata niihin. Kuormittavien kasvatustilanteiden ennaltaehkäiseminen nähtiin myös mahdollisena ennakkoinnin avulla. Lapsen sosioemotionaalisen kehityksen kannalta tulisi kiinnittää huomiota tekijöihin, jotka laukaisevat haastavia kasvatustilanteita. Tällöin voitaisiin vähentää sekä lapsen että kasvattajan kuormittumista varhaiskasvatuksen arjessa. Haasteiden ennakkointiin ja toiminnan suunnitteluun vaikutti selkeästi haastateltavien mukaan alalla vallitseva resurssipula sekä ylisuuret ryhmäkoot. Nämä alalla ilmenevät haasteet vaikuttavat varhaiskasvatuksen laatuun ja arjesta tulee suorittamista sekä selviytymistä päivästä toiseen. Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen ei onnistu, koska suuret ryhmäkoot aiheuttavat kuormittumista, jolloin haastavaa käytöstä saattaa ilmetä useammin. Lisäksi suuret lapsiryhmät kuormittavat kasvattajia ja arjen hektisyys sekä stressi heijastuu lapsiin. Ennakointi koettiin mahdottomaksi ajankohtina, jolloin henkilökuntaa ei ole riittävästi paikalla.

”On se ennakkointi kyl ihan tosi tärkeätä. Eli työyhteisössä meidän täytyy, että se arki pelittää, niin olla erittäin tarkkoina siitä millasii tarpeita lapsilla on ja millaset tilanteet saattaa eskaloittaa sitä lapsen käytöstä. Joo se on sillai et me pystytään tuottaa lapselle niinku niitä positiivisia kokemuksia, jos pystytään välttää niitä epämukavia kokemuksia arjessa”

”No kyl ne liian isot ryhmäkoot on yks keskeinen juttu mikä vaikuttaa. Onhan se ihan mahoton yhtälö, jos on yks aikuine ja monta lasta ja sit jokaisella ne omat jutut ja tarpeet. Eikä siinä oo sillon mitää mahollisuutta ennakointiin tai suunnitella yhtää mitää.”

Ennakoinnin ja suunnittelun toteutumattomuus aiheutti turhautumista ja harmitusta sekä riittämättömyyden tunnetta kasvattajissa. Suuret lapsiryhmät ja liian vähäinen henkilökuntamäärä aiheuttavat stressiä ja paineita laadukkaan työn toteuttamisessa. Esiin nousi myös työyhteisön merkitys ja kasvattajien yhtenäisten toimintatapojen vaikutus lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa. Kasvattajat kokivat, etteivät voi yksinään vaikuttaa ja edistää sosioemotionaalisia taitoja. Työ vaatii panostusta ja sitoutumista koko varhaiskasvatustilalta. Ongelmallisena tässä koettiin kuitenkin henkilöstövaje, joka alalla vallitsee sekä työnteekijöiden uupumus lisääntyneisiin haastaviin kasvatustilanteisiin. Uupumus yhdistyi myös henkilöstön vaihtuvuuteen, jolla on suora vaikutus lapsiryhmään. Koettiin, ettei jatkuvasti vaihtuva henkilökunta mahdollista lapsille tasapainoista ja turvallista kasvu ympäristöä, jossa lapsi ehtisi muodostaa pysyvämpää kiintymyssuhdetta läheiseen aikuiseen. Henkilökunnan vaihtuvuuden takia lapsia ei opita tuntemaan riittävän hyvin, jonka vuoksi yksilölliset vahvuudet jäävät huomaamatta ja hyödyntämättä. Tämä vaikutti myös osaltaan kasvattajien kokeemukseen omasta riittämättömyydestä. Sosioemotionaalisesti haastavan lapsen kohdalla päivittäiset suuret muutokset lapsiryhmässä eivät tue taitojen kehittymistä. Päinvastoin tilanteet kuormittavat lasta entisestään ja lisäävät lapsen kyvyttömyyttä sitoutua lapsiryhmään ja kasvattajaan. Sosioemotionaalisesti haastavan lapsen kohdalla tulisi korostaa lapsen vahvuuksia ja voimavaroja, koska niiden avulla voidaan vähentää haastavaa käyttäytymistä. Puutteellisen ajan, resurssipulan ja henkilökunnan jatkuvan vaihtuvuuden vuoksi ilmenee lapsen väärin tunnistamista. Kasvattajilla ei ole mahdollisuutta olla aidosti läsnä ja oppia tuntemaan lapsia riittävän hyvin.

”No ei se henkilökunta siellä pysy. Avustajat vaihtuu, opettajat vaihtuu ja lasten koko ne pedagogiset tavoitteet menee aina uusiks. Ja sit just lapsi, jolla on sosioemotionaalisii haasteit, joutuu käymään sen prosessin aina uusiks ku tutustuu uuteen aikuiseen. Nii sehän niinku pyyhkii koko sen pohjan pois minkä eteen on tehty jo töitä.”

”Yksinään en koe et vois vaikutta pelkästään sosioemotionaalisiin taitoihin, ei pysty jos ei oo muu työyhteisö siinä mukana. Täytyy olla se yhtenäinen tapa toimii. Ja sit vois kyl olla jotain lisää koulutusta ja vaikka materiaalipankkia mitä sit vois siel arjessa käyttää.”

Teemahaastattelussa nousi esiin kasvattajien ammattieettinen näkökulma, koska työ koettiin erittäin merkitykselliseksi kaikista ilmenevistä haasteista huolimatta. Kasvattajan työpanoksella on suuri vaikutus lapsen tulevaisuuteen ja identiteetin rakentumiseen. Kun

sosioemotionaalisia taitoja kyetään tukemaan jo varhaislapsuudessa, lapsen tulevaisuus nähtiin myönteisempänä. Hyvät sosioemotionaaliset taidot luovat pohjaa lapsen myöhemmälle elämälle koulussa ja vaikutukset yltävät aikuisikään saakka. Tätä esiin noussutta kasvattajien ajatusta tukee Pihlajan (2019, 147,151) näkemys, jossa korostuu varhaiskasvatusympäristön- ja yhteisön merkitys lapsen sosioemotionaalisessa kehityksessä. Ympäristö vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen sosiaaliseen kehitykseen, johon sisältyy tunteet ja käyttäytyminen sekä niiden tukeminen. Varhaiskasvatuksessa on huomioitava yhteisön vaikutus sosioemotionaalisten haasteiden muodostumisessa. Jos olosuhteet kuormittavat lasta jatkuvasti, lapsen tietyt piirteet korostuvat ja haasteet nousevat esiin kerta toisensa jälkeen. Tällöin sosioemotionaaliset haasteet voivat leimata lapsen hankalaksi ja muodostuu ennakkokäsityksiä, jotka vaikuttavat kasvattajan tapaan suhtautua lapseen.

”Työllä on valtava merkitys, että saadaan hyödynnettyä niitä lapsen vahvuuksia myöhemmin tulevaisuudessa. Kyl se positiivinen kierre kantaa pitkälle ja siihen tulis kiinnittää enemmän huomiota. Vastaavasti näkee, jos ei oo osattu hyödyntää niitä vahvuuksia. Kyllä silloin se negatiivinen kierre myös jatkuu helpommin.”

Lapsen sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa koettiin merkitykselliseksi kasvattajien tapa kohdata lapsi varhaiskasvatuksen arjessa. Haastatteluissa ilmeni, että sosioemotionaalisesti haastavat lapset tulevat kohdatuiksi haasteiden kautta. Vahvuudet ja voimavarat jäävät tällöin hyödyntämättä. Vastauksia perusteltiin resurssien puutteella ja arjen kiireellisyydellä. Esiin nousi kuitenkin kasvattajien tietoisuus ja ymmärrys siitä, että lapsi tulisi kohdata myönteisestä näkökulmasta. Siihen ei vain koettu olevan mahdollisuutta. Teemahaastatteluissa erottui kahden pitkään alalla työskennelleen haastateltavan näkemykset. Näissä vastauksissa korostui kasvattajan oman motivaation merkitys. On kasvattajasta itsestään kiinni, miten lapsi tulee kohdatuksi. Haasteiden kautta kohtaamista ei voida selittää pelkästään kiireellä ja resurssipulalla, vaikka se olisi helpompaa. Näkemyksissä viitattiin henkilökunnan ammattitaidon puutteellisuuteen. Pääsääntöisesti lapset kohdataan haasteiden kautta, vaikka toivottavaa olisi, että lasten yksilöllisiä vahvuuksia voitaisiin hyödyntää haastavissa kasvatustilanteissa. Pitkän työkokemuksen omaavat kasvattajat kokivat, ettei lasten haasteita tulisi selittää pelkästään lasten ominaisuuksilla. Myös Karvin (2018) tutkimuksessa todettiin työvuosien yhteys vuorovaikutuksen laatuun ja lapsen sensitiiviseen kohtaamiseen. Lisäksi koulutustautan todettiin puolestaan vaikuttavan kasvattajan asenteisiin, tietouteen ja ymmärrykseen. Nämä tekijät heijastuvat lapsen kehitykseen ja oppimiseen. Koulutuksen sisältö, laatu ja kesto muokkaavat kasvattajien ammatti-identiteettiä ja ammattitaitoa.

”Aikuisten tulee ymmärtää, että hänellä on vastuu kannatella lasta, eikä vaatia lasta toimimaan omien vaatimuksien mukaisesti. Lasta syytetään usein hänen ongelmistaan, vaikka ne johtuu kuitenkin taustalla olevista ongelmista. Ei se lapsi ole tahallaan hankala. Pitäis vaan nähdä niitten ongelmien taakse.”

”Haasteiden, kyllä se sielä arjessa on. Vahvuuksien kautta se täytyy, mutta henkilökuntapulassa, kiireessä ja kaikessa, niihin haasteisiin koitetaan.

Haastatteluissa ilmeni näkökulma, jonka mukaan perheiden toiminnalla ja arvoilla on suora vaikutus lasten lisääntyneisiin sosioemotionaalisiin haasteisiin. Myös lisääntynyt lapsiperheiden arjen hektisyys sekä jatkuva suorittamisen tarve koettiin merkityksellisenä tekijänä. Kriittinen ajattelutapa omaa työskentelyä kohtaan ilmeni pitkään alalla työskennelleiden vastauksissa. Pihlaja (2019, 172) viittaa kasvattajien omaan tietoisuuteen ja taitoon tunnistaa lapsiryhmän vaikutus lapsen käytökseen. Syitä haasteisiin ja pulmiin haetaan usein perheistä sekä muista ulkoisista tekijöistä. Selitys lapsen haastavaan käytökseen voi kuitenkin löytyä työyhteisössä vallitsevasta ilmapiiristä, johon lapset reagoivat. Ammatilliseen kasvuun kuuluu kriittisyys sekä johdonmukaisuus, jolloin on mahdollista kehittää olemassa olevia toimintatapoja ja edistää hyvää työilmapiiriä.

”No siis muuttuneet kasvatuskäsitykset, tuntuu ettei lapsia sais nykyään kieltää ollenkaa, vaikei se sitä lasta pilaa.”

”Haasteet on osaltaan varmasti lisääntyneet, koska ihmiset haluavat nykyään enemmän omaa aikaa. Tietynlainen itsekkyyys on kasvanut. Sillon lapset jää sit enemmän yksin. Kyllä se kiire ja jatkuva suorittaminen vaikuttaa. Lisäksi lasten energia kanavoitetaan väärällä tavalla, usein digitaalisten laitteiden kautta.”

”Toki sitä omaa työtettä on hyvä myös tarkistaa ja miettii mitä vois tehdä toisin.”

Kokemukset riittävästä tiedosta, liittyen lasten sosioemotionaaliseen kehitykseen ja sen tukemiseen, olivat vaihtelevia. Kahden-viiden vuoden työkokemuksen omaavat kasvattajat kokivat saaneensa hyvin tietoa aiheesta. Vastaavasti haastateltavat, jotka olivat työskennelleet 18-20 vuotta varhaiskasvatuksessa kokivat tarpeelliseksi saada lisää tietoa lapsen sosioemotionaalista kehityksestä. Myös koulutustaustalla oli yhteys tähän näkemykseen. Mitä korkeammin koulutettu kasvattaja oli, sitä varmempi haastateltava oli tiedon puutteesta ja sen tarpeellisuudesta. Tässä näkemyksessä todentuu jälleen edellä esitetty Pihlajan (2019, 172) käsitys kasvattajien kyvystä suhtautua ammatilliseen osaamiseen kriittisesti. Kriittisyys lisääntyy ja kehittyy työvuosien ja koulutuksen myötä.

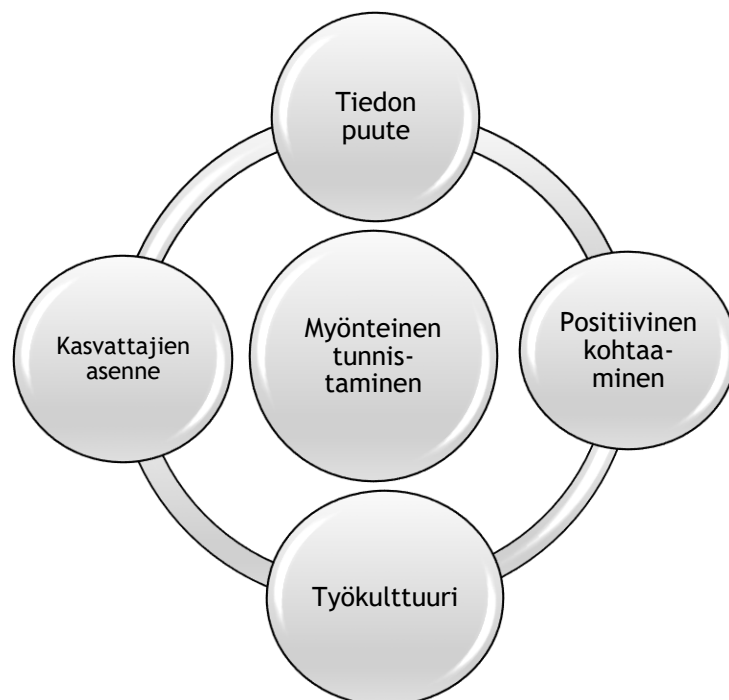
”Koen joo, ehdottomasti on tarpeeksi tietoa.”

”Nii, onko sitä koskaan riittävästi? Tietoa on, mutta aina voisi olla enemmänkin ja tietohan lisääntyy jatkuvasti.”

7.2 Myönteisen tunnistamisen hyödyntäminen

Tutkimuskysymys 2. Minkälaisia mahdollisuuksia kasvattajilla on saada esiin sosioemotionaalisesti haastavien lasten vahvuuksia ja voimavaroja myönteisen tunnistamisen avulla?

Toisella tutkimuskysymyksellä selvitettiin kasvattajien ymmärrystä ja tietoisuutta myönteisen tunnistamisen ajattelutavasta, ja sen käytöstä varhaiskasvatuksen kentällä. Aineiston teemoiksi nousi tiedon puute, positiivinen kohtaaminen, työkulttuuri ja kasvattajien asenne työhön. Kuviossa 6 kuvataan tutkimuksen tuloksia myönteisen tunnistamisen osalta.

Kuvio 6: Myönteiseen tunnistamiseen vaikuttavat tekijät varhaiskasvatuksessa

Terminä myönteinen tunnistaminen ei ollut tuttu. Kasvattajat kokivat kuitenkin käyttävänsä myönteistä tunnistamista tiedostamattaan. Tämä tukee toteamusta, että myönteinen tunnistaminen saattaa ammattilaisista vaikuttaa itsestäänselvyydeltä, vaikka myönteinen tunnistaminen vaatii ammattilaisilta erityistä huomioita toteutuakseen. (Häkli ym. 2015.)

”Kyllä mä käytän sitä sitä päivittäin, vaikka terminä ei olekkaan tuttu.”

”Voisiko olla ongelmien näkemistä positiivisuuden kautta?”

Kasvattajat kokivat käyttävänsä arjessa myönteistä tunnistamista, vaikka tietoisuus näkökulmasta ei ollut tuttu. Tämä ilmeni siten, että jokainen haastateltava rinnasti myönteisen tunnistamisen lapsen positiiviseen kohtaamiseen ja ongelmien näkemiseen positiivisuuden kautta. Silti haastatteluissa ei varsinaisesti noussut esiin lapsen näkeminen vahvuuksia ja

voimavaroja hyödyntäen, kun kasvattajat pohtivat sosioemotionaalisiin haasteisiin liittyviä kohtaamisia. Tämä johtunee myönteisen tunnistamisen näkökulman tuoreudesta, joka ei ole vielä ehkä jalkautunut koulutuksen sisältöön. Haastateltavien työvuodet vaikuttivat ilmenneisiin eroavaisuuksiin. Pitkän työkokemuksen omaavat mielsivät, että näkökulman painopisteen muuttaminen vahvuuksiin ja voimavaroihin tukee lapsen identiteettiä ja itsetuntoa paremmin, kuin tarpeista lähtevä kohtaaminen. Tuloksista voi päätellä, että hiljainen tieto ja ymmärrys lapsen identiteetin kehityksestä lisää kasvattajan sensitiivisyyttä ja ammatillista identiteettiä.

”No siis joo, kyl mä sillee koen käyttäneeni, se on perusosa mun työtä. Vaikka kiireessä ei tuu aina toimittuu niin.”

”Työyhteisössä on voima. Eli yhdessä sovittaisiin toimintamalleja. Kyllä mä sanon, että mä oon tätä vähäsen käyttäny. Mutta työyhteisössä on eri näkemyksiä”

Haastatteluissa nousi vahvasti esiin myös kiire ja resurssipula, jotka estävät myönteisen tunnistamisen prosessin toteutumisen. Lisäksi kasvattajien asenne vaikuttaa näkökulman hyödyntämiseen. Työkulttuuri ja arvot koettiin eri tavoin. Vastauksiin vaikutti haastateltavien koulutustausta ja työkokemuksen pituus. Toisen asteen tutkinnon suorittaneet kokivat, että myönteisen näkökulman toteutumista haastaa kiire ja jatkuva resurssipula. Korkeakoulututkinnon suorittanut ja yli 18 vuoden työkokemuksen omaavat kasvattajat kokivat, että jokaisella on mahdollisuus toteuttaa myönteisen tunnistamisen työtapaa, jos kasvattajalla on motivaatiota siihen. Kaikissa haastatteluissa todettiin, että työntekijöiden asenteella on vaikutusta myönteisen näkökulman toteutumiseen. Haastateltavilla tuli eriäviä vastauksia kysyttäessä lapsen sosioemotionaalista tukemisesta haastavissa kasvatustilanteissa. Vähemmän kuin viisi vuotta työkokemusta omaavat kokivat, että lapset tulisi kohdata aidosti vahvuuksien ja voimavarojen kautta, mutta kiireen ja resurssipulan vuoksi lapset kohdataan haastavissa kasvatustilanteissa tarpeiden kautta. Pidemmän työuran omaavat vastaavasti kokivat, että lapsi tulee aina kohdata yksilönä.

”No kyllä kaikilla kasvattajilla on mahdollisuus hyödyntää myönteistä tunnistamista, jos vain haluaa. Ei tätä voi kiireellä selittää. Aika usein se on valitettavasti asenteista kiinni. Ikävä kyllä nykyään myös koulutustaustassa näkyy tämä asenne.”

”Siihen tarviis aikaa ja tilaa ja rauhaa ja sitähan ei siellä ole. Isot lapsiryhmät ja vähän aikuisia niin väkisin se yksilöllisyys hukkuu sinne massaan. Tehään se mikä voidaan.”

Kuviossa 7 kuvataan myönteisen tunnistamisen prosessin katkeaminen. Tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että tunnistamisen prosessi ei toteudu sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa. Prosessi katkeaa tunnistamisen kohdassa. Lapsiin tutustutaan ja heidän tarpeitansa,

kiinnostuksen kohteita sekä vahvuuksia havainnoidaan. Mutta kiire, tiedonpuute ja asenteet estävät tunnistamisen prosessin toteutumisen. Varhaiskasvatuksessa ei siis ole aikaa, tietoa tai tahtoa jatkaa tutustumista tunnistamisen vaiheeseen. Kasvattajan aitous ja läsnäolo ovat tämän prosessin kulmakiviä. Oikein tunnistaessa ihminen tulee nähdä, kuulla ja ymmärretä juuri sillä tavalla kuin hän itse haluaa ja parhaiten kokee. (Nivala & Ryynänen 2019, 194-195.)

Kuvio 7: Myönteisen tunnistamisen prosessin katkeaminen

7.3 Yhteenveto

Tuloksista muodostettu tulkinta perustuu viiden kasvattajan kokemukseen, tutkimuksen teoreettiseen osioon ja aikaisempiin tutkimuksiin. Tällä tutkimuksella hahmotettiin varhaiskasvatuksessa vallitsevaa tilannetta lasten sosioemotionaalisen kehityksen tukemisesta ja kasvattajien kokemuksia tuen merkityksellisyydestä. Tuloksien tarpeellisuutta tukee Opetushallituksen tilannekartoitus, jonka mukaan tulee kerätä lisää tietoa ja etsiä uusia näkökulmia sosioemotionaalisen tuen toteutumiseksi varhaiskasvatuksen kentällä. ”On tärkeää hahmottaa kokonaiskuvaa myös siitä, millainen tilanne vallitsee suomalaisissa päiväkodeissa lasten sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa, esimerkiksi, millaisia menetelmiä, materiaaleja ja arjen käytänteitä kasvattajat varhaiskasvatuksessa hyödyntävät.” (Opetushallitus 2017.)

Tuloksista nousi esiin, että lisääntyneet haasteet sosioemotionaalisisessa kehityksessä kuormittavat varhaiskasvatuksen ammattilaisia yhä enemmän. Haasteiden yleisyyteen koettiin vaikuttavan nyky-yhteiskunnan vaativa ja kiireellinen elämäntapa, joka kuormittaa lapsiperheitä. Vanhempien lisääntynyt stressi heijastuu lasten käytökseen. Digitaaliset laitteet koettiin myös ongelmallisina, koska lasten liikkuminen ja yhteinen aika vanhempien kanssa jää vähemmälle.

Tällöin lapset purkavat energiaansa väärällä tavalla. Lasten ei koettu saavan riittävästi tukea sosioemotionaalisiin taitoihin kotona, jolloin ongelmat heijastuvat myös varhaiskasvatukseen.

Liian suuret lapsiryhmät nähtiin osasyynä sosioemotionaalisten haasteiden lisääntymiseen. Rauhaton ympäristö varhaiskasvatuksessa kuormittaa lapsia ja laukaisee haasteita eri tilanteissa. Ylisuuret lapsiryhmät suhteessa vähäiseen henkilökuntaan ei mahdollista tuen toteuttamista, koska henkilökunnan aika menee lapsiryhmien ohjaamiseen ja hoitamiseen. Lasten yksilöllisyys ei pääse esiin, eikä kasvattajilla ole riittävästi aikaa kohdata lapsia yksilöinä ja olla aidosti läsnä oppiakseen tuntemaan lapset syvällisemmin. Tällöin lasten tarpeet eivät tule huomioituksi parhaalla mahdollisella tavalla. Kiire ja resurssipula vaikuttavat myös kasvattajien mahdollisuuteen ennakoida haastavia kasvatustilanteita, mikä lisää kuormittumista entistään. Negatiivisesta kierteestä on vaikea irrottautua ja arki koetaan selviytymiseksi päivästä toiseen. Näillä tekijöillä on suora vaikutus varhaiskasvatuksen laatuun.

Tutkimuksessa ilmeni, että myönteisen tunnistamisen prosessi ei etene tutustumisvaiheesta lapsen tunnistamiseen. Kiire, kasvattajien asenteet ja tiedonpuute estävät prosessin toteuttamisen. Samat osatekijät vaikuttivat myös kasvattajien mahdollisuuteen tukea lasten sosioemotionaalista kehitystä. Mielenkiintoista tutkimuksessa oli, että pidemmän työuran omaavat kasvattajat kokivat asenteiden estävän lasten sosioemotionaalisen kehityksen tukemisen. Koulustaustalla oli myös yhteys asenteisiin ja mahdollisuuteen toteuttaa myönteisen tunnistamisen näkökulmaa. Lisäksi tutkimuksessa nousi esille tiedonpuute myönteisestä tunnistamisesta. Tässä tutkimuksessa esiin nousseita tuloksia tukee Karvin (2018) aikaisempi tutkimus, jonka mukaan henkilöstön taustalla on suuri yhteys varhaiskasvatuksen laatuun ja toteutukseen.

Kaikista ilmenevistä haasteista huolimatta kasvattajat kokivat työnsä erittäin merkitykselliseksi ja tärkeäksi lapsen tulevaisuutta ajatellen. Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa yksilön loppuelämälle ja siellä voidaan tarjota korjaavia kokemuksia, jotka kannattelevat lasta myöhemmin vastaantulevissa haasteissa. Työ koettiin ennaltaehkäisevänä lapsen koulupolkuja ja aikuisuutta ajatellen. Mitä varhaisemmassa vaiheessa yksilö saa tukea haasteisiinsa, sitä paremmin voidaan vaikuttaa myöhempien ongelmien muodostumiseen.

8 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimusprosessi oli kokonaisuudessaan opettavainen, mutta haastava. Opinnäytetyön edetessä tieteellisen tutkimuksen eri vaiheet selkeytyivät. Syventymällä tutkimuskirjallisuuteen ja aikaisempiin tutkimuksiin prosessin kokonaisuus hahmottui. Samalla tutkijoiden tietämys tutkittavasta ilmiöstä vahvistui. Aiheen valinnassa oleellista oli oman mielenkiinnon hyödyntäminen, jonka ansiosta innostuksen koettiin säilyneen koko opinnäytetyön ajan. Tutkimus

edisti omaa ammatillista kehittymistä, koska sen kautta saavutettiin aitoja kokemuksia varhaiskasvatuksen työntekijöiltä. Kokemukset vahvistivat teoreettisen viitekehyksen kautta muodostunutta käsitystä alalla vallitsevasta tilanteesta. Kasvattajien asenteen merkitys nousi uutena ilmiönä tutkimuksen aikana. Tämä havainto sai pohtimaan koulutuksen sisältöjen tärkeyttä varhaiskasvatusalalla. Oma oppiminen lasten sosioemotionaalisen kehityksestä laajeni valtavasti, koska aihetta ei ole käsitelty oman koulutuksemme aikana. Myönteisen tunnistamisen prosessi avautui kokonaisuudessaan ja sen merkitys korostui. Myönteisen tunnistamisen yhdistäminen sosioemotionaalisen kehityksen tukemiseen oli haastavaa, koska kyseessä oli monta suurta erillistä osa-aluetta. Uudella näkökulmalla koettiin kuitenkin olevan mahdollisuus tarjota erilaista lähestymistapaa sosioemotionaalisen kehityksen tukemiseen. Aiheena myönteinen tunnistaminen ja tunnistamisen prosessi ovat vielä varsin tuoreita, joten tutkimuksen teoreettinen osio jäi kapeaksi. Tämä haastoi osaltaan opinnäytetyön tekemistä.

Käsitteiden vakiintumattomuus ja samankaltaisuus, *tunnustaminen ja tunnistaminen*, vaikeutti työn etenemistä ja haastaa myös opinnäytetyön lukijaa. Aluksi tutkimuksessa koettiin luonnollisemmaksi käyttää termiä, *tunnistaminen*, kuvaamaan myönteisen tunnistamisen prosessin keskikohtaa. Tämä johtui yläkäsitteen kattavuudesta. Käytettävien termien samankaltaisuus ja näkemys erot aiheuttivat kuitenkin hämmennystä. Myös vaihteleva ymmärrys termeistä ja niiden synonyymeistä aiheutti sekaannusta. Tästä syystä tutkimuksessa päädyttiin käyttämään prosessin kuvauksessa alkuperäistä käsitettä, *tunnustaminen*.

Sosiaalipedagogisen näkökulman tärkeys omissa opinnoissa lisäsi ammatillista varmuutta. Prosessi koettiin kokonaisuudessaan mielekkääksi, mutta aikatauluhaasteet kahden tutkijan välillä kuormittivat ajoittain. Yhteistyö oli sujuvaa ja eteni tasapuolisesti. Taustalla vaikutti aikaisemmin hyväksi todettu ja toimiva yhteistyö. Varmuus työstää tutkimusta kasvoi jatkuvasti prosessin edetessä. Tutkijoiden uskallus kriittiseen näkökulmaan piti kipinää yllä koko tutkimuksen ajan.

Lähtökohtana tutkimukselle oli varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet (ks. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018) ja niiden toteutuminen varhaiskasvatuksessa. Yksi opinnäytetyön haastavimmista vaiheista oli aiheen rajaaminen. Aluksi rajauksen piti keskittyä sosioemotionaalisen kehityksen tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Aiheeseen orientoituessa löytyi kuitenkin uusi näkökulma, myönteinen tunnistaminen. Näkökulma vastasi Opetushallituksen tekemän tutkimuksen tarpeisiin, jossa kaivattiin uusia näkökulmia sosioemotionaalisen kehityksen tukemiseksi.

Haasteita opinnäytetyöprosessille aiheutti lähtökohtaisesti vaikeus löytää yhteistyökumppani. Aiheen moniulotteisuus ja varhaiskasvatuksen kiireinen arki estivät yhteistyökumppanin löytämisen varhaiskasvatusyksiköistä. Lopulta yhteistyökumppaniksi valikoitui Laurea-ammattikorkeakoulu, jonka kautta teemahaastatteluihin osallistui viisi kasvattajaa.

Haastattelurungon muodostaminen osoittautui odotettua vaikeammaksi. Kahden osa-alueen linkittäminen oli haastavaa. Toimiva haastattelurunko muodostui hiljalleen syventymällä ilmiöön, aikaisempiin tutkimuksiin ja teemahaastattelun teoriaan. Aiheeseen orientoituminen edesauttoi haastattelujen onnistumisessa. Tutkimuksen teoriaosuus muodostui osittain ennen teemahaastatteluita ja lopullisen muotonsa viitekehys sai aineiston analysoinnin jälkeen. Sisällönanalyysi alkoi hahmottua heti haastattelujen toteuduttua. Tällöin oli mahdollista hyödyntää tuoreeltaan haastattelussa tehtyjä havaintoja. Vastausten pelkistämisyvaiheessa äänitteet kuunneltiin uudestaan läpi tutkimuksen luotettavuuden vuoksi. Samalla voitiin vahvistaa haastattelujen alkuperäisen sisällön säilyminen.

Aineistosta nousi esiin useita eri pääluokkia kummankin tutkimuskysymyksen kohdalla. Pääluokat muodostuivat tekijöistä, jotka vaikuttivat kasvattajien kokemuksiin sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa sekä kasvattajien mahdollisuuden hyödyntää myönteistä tunnistamista työssään. Kertyneen aineiston pohjalta muodostui vastaukset tutkimuskysymyksiin. Tulokset vahvistivat tutkimuksen oletusta, jonka mukaan lisääntyneet haasteet varhaiskasvatuksessa kuormittavat sekä lapsia että kasvattajia. Kasvattajat kokevat työllään olevan suuri merkitys sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa. Tuen toteutumisesta vaikeuttivat kiire, resurssipula ja suuret lapsiryhmät. Samat tekijät vaikuttavat myönteisen tunnistamisen prosessin toteutumattomuuteen.

Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa on luontevaa eri ikäkausien mukaisesti. Työ varhaiskasvatuksessa voidaan nähdä ennaltaehkäisevänä, koska siellä luodaan pohjaa lapsen tulevaisuudelle. Myönteiset kokemukset varhaiskasvatuksessa edistävät lapsen oppimistaitoja- ja valmiuksia kouluelämää ajatellen. Sosioemotionaaliset taidot ovat keskeisessä roolissa myös koulussa, mutta perusopetuksen sisältö rakentuu pitkälti akateemisten taitojen kehittämiseen. Tämän vuoksi on lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen edun mukaista, jos sosioemotionaalisiin taitoihin ja niiden kehitykseen panostetaan jo varhaislapsuudessa. (Ahonen 2017, 22.) Tutkimuksen tuloksissa ilmeni, että kasvattajat antavat suurta painoarvoa työlleen sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa. Kehityksen tukemisen nähtiin vaikuttavan yksilön elämänlaatuun merkittävällä tavalla pitkälläkin aikavälillä.

Hektinen arki varhaiskasvatuksessa lisää väärin tunnistamista, jonka vuoksi myönteisen tunnistamisen prosessi ei voi toteutua. Kasvattajilla ilmeni kuitenkin motivaatio hyödyntää myönteistä tunnistamista, jos siihen olisi riittävät puitteet. Yllättävänä tietona ilmeni kasvattajien asenteen ja koulutustaustan merkitys sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa, ja uuden näkökulman hyödyntämisessä. Mielenkiintoista tuloksissa oli, että ymmärrys tiedon puutteesta ja kyky kyseenalaistaa omaa ammatillisuutta ilmeni pitkään alalla työskennelleiden keskuudessa tai korkeamman koulutuksen kautta.

Varhaiskasvatuksen kentällä näkyy tänä päivänä vahvasti positiivinen psykologia. Myönteinen tunnistaminen rinnastettiin tutkimuksessa positiiviseen pedagogiikkaan. Todennäköisesti tämä johtuu myönteisen tunnistamisen termistä. Tästä syystä kasvattajat kokivat käyttäneensä myönteisen tunnistamisen näkökulmaa varhaiskasvatuksen arjessa, vaikka sen sisältö ei todellisuudessa ollut tuttu. Tutkimuksen lopussa ilmeni pohdintaa, että opinnäytetyön teoreettisessa osiossa olisi voitu käsitellä laajemmin positiivisen pedagogiikan ja positiivisen psykologian yhteyttä myönteiseen tunnistamiseen. Myönteinen tunnistaminen nojaa kuitenkin selkeästi sosiaalipedagogiikkaan ja tunnistamisen prosessiin. Aiheen selkeyttämiseksi rajauksen ulkopuolelle jätettiin positiivinen psykologia. Tutkimuksessa haluttiin avata uuden näkökulman taustaa mahdollisimman selkeästi, jotta myönteisen tunnistamisen käsite ei sekoittuisi positiiviseen psykologiaan. Myönteisen tunnistamisen teoriassa ei varsinaisesti viitattu positiiviseen psykologiaan. Viittauksissa palattiin aina sosiaalipedagogiikkaan ja tunnistamisen teorioihin. Tutkimusartikkelissaan Häkli, Kallio ja Korkiamäki (2015) eivät myöskään mainitse yhteyttä positiiviseen psykologiaan. Artikkelissa sen sijaan nousee esiin, että myönteinen tunnistaminen nojaa sosiologiseen tutkimussuuntaukseen. Eli ilmenee ajatus siitä, että identiteetti rakentuu vuorovaikutussuhteissa, joissa toisten suhtautuminen itseensä on merkityksellistä ja sitä peilataan omaan itseensä.

Työn kuormittavuuteen ja laatuun voitaisiin vaikuttaa lisäämällä henkilökuntaa varhaiskasvatukseen ja pienentämällä lapsiryhmien kokoa. Tällöin jäisi aikaa lasten yksilöllisten tarpeiden huomioimiselle, ennakoinnille, toiminnan suunnittelulle ja myönteisen tunnistamisen prosessin toteuttamiselle. Lisäämällä kasvattajien koulutuksen sisältöön tietoa sosioemotionaalista kehityksestä ja myönteisen tunnistamisen näkökulmasta, voitaisiin vaikuttaa asenne muutokseen ja laadukkaaseen varhaiskasvatuksen toteutumiseen. Samalla lapsen aktiivinen rooli voisi korostua. Tämä auttaa lasten yksilöllisessä kohtaamisessa ja lapsen oikeanlaisessa ammatillisessa tunnistamisessa. Sosiaalipedagoginen työote on varhaiskasvatuksessa työskentelevien sosionomien vahvuus. Nykypäivänä perheiden monimuotoiset haasteet vaikuttavat elämän eri osa-alueilla ja heijastuvat monin tavoin lapsiin. Sosionomin koulutuksen kautta osataan huomioida erilaisia perheiden taustalla vaikuttavia tekijöitä. Samalla on mahdollista tukea perhettä ja lapsen kehitystä monipuolisesti. Näitä taitoja tarvitaan sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa ja haasteiden kohtaamisessa, koska lapsen kehitykseen vaikuttavat kaikki elämän osa-alueet.

Tutkittavan ilmiön haastavuus vahvistui tutkimusprosessin aikana. Teemahaastatteluissa osallistujien oli helpompaa jakaa aitoja ja luotettavia kokemuksia anonymisti, kun haastateltavia ei voitu yhdistää työnantajaan. Tulosten pohjalta voidaan todeta, että varhaiskasvatuksen kentällä ollaan tietoisia sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvistä haasteista ja niihin vaikuttavista tekijöistä kuten resurssipulasta, ylisuurista lapsiryhmistä, kiireestä ja työn kuormittavuudesta. Tiedon syvyyteen vaikutti koulutustausta ja työkokemus. Tutkimuksen toivotaan lisäävän yhteiskunnallista tietoisuutta näistä alalla vallitsevista haasteista. Lapsiperheet eivät

pysty vaatimaan parannuksia varhaiskasvatukseen, jos eivät ole tietoisia arjen todellisuudesta. Lisäksi poliittisissa päätöksissä voitaisiin hyödyntää enemmän alan kokemuseräistä tietoa laadittaessa varhaiskasvatukseen liittyviä linjauksia. Edellisellä hallituskaudella epätoisuus ilmeni lapsiryhmien kokojen suurentamisena ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisena. Lapset ovat haavoittuvaisessa asemassa aikuisten määrittelemässä maailmassa, vaikka lastenoikeuksien (ks. lapsen oikeudet 2019) tulisi varmistaa lasten yhdenvertaisuus ja tasavertaisuus. Lasten keino tuoda esiin omaa näkemystään vallitsevasta tilanteesta on reagoida siihen eri tavoin. Tämä reagointi ilmenee lisääntyneinä sosioemotionaalisina haasteina varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksella toivotaan olevan myönteinen vaikutus varhaiskasvatusalan toimintakulttuurin kehittämiseen. Koemme, että opinnäytetyön tavoitteet täyttyivät. Opinnäytetyössä toimme esiin uuden näkökulman sosioemotionaalisen kehityksen tukemiseksi.

Aihe on mielipiteitä jakava, mutta sillä voidaan luoda pohjaa tärkeälle arvokeskustelulle ja ammatilliselle kasvulle. Varhaiskasvatusalan tilanne on rinnastettavissa vanhustenhoitoon. Kummallakin alalla toiminnan kohteena olevat yksilöt ovat haavoittuvaisessa asemassa, koska he eivät kykene ilmaisemaan mielipiteitään tai eivät tiedä oikeuksistaan. Suuret yhteiskunnalliset muutokset tapahtuvat hitaasti. Viime aikoina aiheen ajankohtaisuus on ilmennyt julkisessa keskustelussa uutisten ja sosiaalisen median kautta. Muutos vaatii kuitenkin vielä lisää työtä ja tutkitun tiedon tuomista julkisuuteen. Alalla ilmeneviin haasteisiin tulisi suhtautua vakavasti, koska ne vaikuttavat alan vetovoimaan. Mikäli työn sisältöön vaikuttavia tekijöitä ei huomioida haasteet lisääntyvät entisestään tulevaisuudessa. Varhaiskasvatuksessa työskentelevät ja riittävän pätevyyden hankkineet työntekijät ajautuvat todennäköisesti muihin työtehtäviin. Tämä lisää entisestään varhaiskasvatusalalla kuormittavia tekijöitä. Surullisinta ilmiössä on se, että lapset kantavat vastuun aikuisten tekemistä päätöksistä.

Tutkimuksen aikana huomio kiinnittyi vahvasti lasten haasteiden kohtaamiseen ja niiden ilmenemiseen, koska ne nousivat keskeisesti esiin teemahaastatteluissa. Opinnäytetyön prosessi opetti näkemään tutkimuksessa ilmeneviä kehittämisen kohteita. Näin ollen tutkimus koettiin onnistuneeksi oman oppimisen kannalta.

8.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tieteellisen tutkimuksen uskottavuus perustuu avoimeen ja rehelliseen toimintaan tutkimuksen eri vaiheissa. Keskeistä on huolehtia perusteellisesta ja huolellisesta työtoteutuksesta. Lisäksi tulee kunnioittaa muiden tutkijoiden tekemää työtä. Tutkimuksen eettisyyteen liittyy avoimuus haastateltavia kohtaan ja heidän kokemusten aito arvostaminen. (Perttula 2009, 137; Tuomi & Sarajärvi 2013, 132-133.) Tässä tutkimuksessa noudatettiin eettisiä lähtökohtia alusta lähtien. Luotettavuutta ylläpidettiin avoimella kommunikoinnilla ja perehtymällä tutkimusprosessin eri vaiheisiin sekä tutkimuskirjallisuuteen. Aikaisempien tutkimusten tuloksia kunnioitettiin ja niihin viitattiin rehellisesti. Tutkimussuunnitelma laadittiin huolellisesti, jota

seurasi tutkimusluvan myöntäminen. Teemahaastattelussa esiteltiin tutkimustiedote, joka al-lekirjoitettiin haastateltavien kanssa yhdessä. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista ja haastateltavat olivat tietoisia mahdollisuudestaan kertoa rehellisesti omista kokemuksis-taan. Aiheen arkaluontoisuuden vuoksi yksityiskohtaisempia henkilötietoja ei kerätty eikä työnantajan nimeä kysytty. Aineistoa käsiteltiin huolellisesti ja äänitteet tuhottiin tutkimus-prosessin lopussa.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta, eli *reliabiliteettia*, lisää tutkimuksen yhdenmukai-suus. Tämä tarkoittaa, että tutkimuskohteen, teoriatiedon ja tulkitun materiaalin tulee olla yhteensopivia. Tutkijoiden tulkinnat ilmiöstä ja tuloksista tulee olla linjassa tutkittavana ole-vien käsitykseen. Luotettavuuteen vaikuttaa tutkijoiden oma rehellisyys ja prosessin toteutta-misen kuvaus. Tutkijan ratkaisut prosessin eri kohdissa vaikuttavat tutkimuksen kokonaisuu-teen. Laadullisessa tutkimuksessa on tiedostettava tutkijan keskeinen rooli ja oman käsityk-sen vaikutus tuloksien tulkintaan. Näin ollen jokainen tutkimus on ainutkertainen. (Vilkkä 2015, 196-197.) Tämän tutkimuksen luotettavuutta lisättiin pitämällä tutkimuspäiväkirjoja koko prosessin ajan. Muistiinpanoista voitiin verrata kahden tutkijan tekemiä huomioita ja tulkintoja, jolloin kokonaisuus pysyi yhdenmukaisena. Prosessi kuvattiin yksityiskohtaisesti tutkimusosiossa, jolla varmistettiin prosessin oikeaoppinen eteneminen. Teemahaastattelussa kysymyksiä täsmennettiin haastateltaville ja avattiin tarvittaessa. Näin pyrittiin varmistamaan kysymysten oikein ymmärtäminen ja lisäämään luotettavuutta. Luotettavuuteen vaikutti myös äänitteiden uudelleen kuunteleminen analysointivaiheessa. Tutkijat olivat tietoisia koko pro-sessin ajan omasta roolistaan ja vaikutuksestaan hahmottuneeseen tulkintaan. Haastattelut suoritettiin avoimin mielin ja ennakkoluulottomasti. Tämä lisäsi aitojen kokemusten tavoit-tettavuutta. Tutkijoiden kokemus varhaiskasvatusalalta työskentelystä oli vähäinen, joka ko-ettiin eduksi tutkimusprosessin onnistumisen kannalta. Näin ollen ei ollut muodostunut vank-koja olettamuksia alalla vallitsevasta tilanteesta.

Laadullisen tutkimuksen tulkinnan yleistäminen voi ilmetä merkitysten kuvauksina. Näiden merkitysten yksityiskohtainen kuvaus lisää tutkimuksen pätevyyttä, *validiteettia*. Tulosten ei tule olla toistettavissa, vaan tutkimuksen pätevyys käy ilmi jo prosessin suunnitteluvaiheesta lähtien. Tutkijoiden tulee kiinnittää huomiota käsitteisiin, aineiston keräämiseen ja tutkimus-kysymyksiin. Aineistosta tehty tulkinta muodostuu teoreettiseen viitekehykseen, tutkijoiden omaan käsitykseen ja kertyneeseen aineistoon. (Vilkkä 2015, 193-196.) Tutkimuksessa muo-dostuneet tulkinnat olivat samassa linjassa aikaisempien tutkimusten ja haastateltavien käsi-tysten kanssa. Tämä ilmeni tuloksissa nousseissa yhtäläisyyksissä ja lisäsi osaltaan tutkimus-prosessin luotettavuutta ja pätevyyttä. Tulkinnassa todettiin, että varhaiskasvatusalalla kas-vattajien työtä kuormittavat haasteet ovat lisääntyneet ja niihin vaikutti samat taustalla ole-vat tekijät.

8.2 Jatkotutkimusaihe ja kehittämisen kohteet

Kasvattajat kaipaavat uusia käytännönläheisiä toimintatapoja ja menetelmiä, joiden avulla sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyviä vaikeuksia voidaan tukea ja kohdata (Ahonen 2017, 22). Tutkimuksen johtopäätöksessä nojataan teemahaastattelun aineistoon, aikaisempiin tutkimuksiin ja teorian tietoon. Sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa uudenlainen ajattelutapa ja painopisteen muutos vaatii koulutusta ja lisää tietoa.

Yhteistyökumppani voi hyödyntää tämän tutkimuksen tuloksia koulutuksen sisältöä suunniteltaessa. Lisäämällä tietoisuutta sosioemotionaalisesta kehityksestä, sosiaalipedagogisesta ajattelutavasta ja myönteisen tunnistamisen työotteesta on mahdollista jalkauttaa näiden osa-alueiden osaamista varhaiskasvatusalalle. Tätä käsitystä vahvistaa Karvin (2018) tutkimuskin. Tiedon lisäämisellä voidaan vähentää kasvattajien ennakkokäsitysten ja asenteiden muodostumista. Tämä puolestaan saattaa myötävaikuttaa muutoshalukkuuteen ja innostaa kehittämiseen. Uudenlaisen näkökulman avulla lasten yhdenvertaisuus voi edistyä entisestään ja samalla syrjäytymisen riski pienenee.

Jatkotutkimusaiheena ja kehittämisen kohteena voisi olla myönteisen tunnistamisen näkökulman testaaminen varhaiskasvatusalalla, ja selvittää kasvattajien kokemuksia prosessista.

Lähteet

Painetut

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: Werner Söderström.

Nivala, E. & Ryyänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.

Perttula, J. 2009. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteen-teoria. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. 3. painos. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 116-162.

Pihlaja, P. 2019. Sosiaalis-emotionaalinen kehitys ja sen vaikeudet. Teoksessa Pihlaja & Viitala (toim.) Varhaiserityiskasvatus. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 141-182.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Viitala, R. 2019. Inkluisio ja inklusiivinen varhaiskasvatus. Teoksessa Pihlaja & Viitala (toim.) Varhaiserityiskasvatus. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 51-79.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Sähköiset

Häkli, J., Kallio, K-P. & Korkiamäki, R. 2015. Myönteinen tunnistaminen. Tulostettu 13.9.2019. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myonteinen_tunnistaminen.pdf

Häkli, J., Kallio, K-P. & Korkiamäki, R. 2016. Tunnustaminen näkökulmana ja käytäntönä lapsi- ja nuorisotyössä. Viitattu 16.3.2020. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100728/tunnustaminen_nakokulmana_ja_kaytantona.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Jyväskylän yliopisto. 2018. Eurooppalaisen varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmien, laadun ja vaikuttavuuden analyysi. (CARE). Viitattu. 4.1.2020. <https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/care>

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi). 2018. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Viitattu 11.10.2019. https://karvi.fi/app/uploads/2018/10/KARVI_2418.pdf

Lapsiasiavaltuutettu. 2014. Selkokielineen esite. Viitattu 16.1.2020. <http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2014/12/Selkokielineen-LOS-esite.pdf>

Oikeusministeriö. 2019a. Viitattu. 29.11.2019. <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/1410853/5002649/Yhdenvertaisuuslaki-suomi.pdf/1bcdda18-5318-4dcf-9c17-1566c1530012/Yhdenvertaisuuslaki-suomi>.

Oikeusministeriö. 2019b. Viitattu 2.3.2020. <https://yhdenvertaisuus.fi/opaat-yhdenvertaisuussuunnitteluun>

Opetushallitus. 2019. Osallisuus varhaiskasvatuksessa. Viitattu 2.3.2019. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osallisuus-varhaiskasvatuksessa-videosarja>

Opetushallitus. 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Viitattu 5.11.2019. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf

Tampereen yliopisto. 2017. Myönteinen tunnistaminen. Viitattu 1.3.2020. <https://aikalainen.uta.fi/2017/11/29/tutkimus-tuottaa-parempia-kohtaamisia/>

Valtioneuvosto. 2019. Hallituskauden merkittävin varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kehittämisohjelma käynnistyy. Viitattu 29.11.2019. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/aset_publisher/1410845/hallituskauden-merkittavin-varhaiskasvatuksen-ja-perusopetuksen-kehittamisohjelma-kaynnistyy

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Viitattu 12.11.2019. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Luettu 29.11.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Kuviot

Kuvio 1: Sosioemotionaalisten vaikeuksien teoreettinen luokittelu (Pihlaja 2019, 154)	10
Kuvio 2: Tunnistamisen merkitys yksilön identiteetin rakentumisessa.....	17
Kuvio 3: Myönteisen tunnistamisen prosessi	18
Kuvio 4: Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi & Sarajärvi 2013, 109)	23
Kuvio 5: Kasvattajien kokemus sosioemotionaalisen kehityksen tukemisesta	28
Kuvio 6: Myönteiseen tunnistamiseen vaikuttavat tekijät varhaiskasvatuksessa	32
Kuvio 7: Myönteisen tunnistamisen prosessin katkeaminen	34

Taulukot

Taulukko 1: Tunteiden ja empatian kehitys lapsuudessa (Pihlaja 2019, 146).....	13
Taulukko 2: Aineiston taulukointi 1. tutkimuskysymyksen pohjalta	25
Taulukko 3: Aineiston taulukointi 2. tutkimuskysymyksen pohjalta	26

Liitteet

Liite 1: Tutkimustiedote	47
Liite 2: Tutkimuslupa	48
Liite 3: Haastattelurunko	51

Liite 1: Tutkimustiedote

AMMATTIKORKEAKOULU
University of Applied Sciences

Tutkimustiedote

47 (52)

Tuija Nordman/ Tanja Peuranpää

13.12.2019

Hei,

Suoritamme Laurea-ammattikorkeakoulussa sosionomin tutkintoa ja varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuutta. Opinnäytetyömme tavoitteena on kuvata varhaiskasvattajien kokemuksia lasten sosioemotionaalisen kehityksen tukemisesta ja siihen liittyvistä haasteista. Lisäksi pyrimme selvittämään, onko myönteisen tunnistamisen näkökulma entuudestaan tuttu varhaiskasvatusalalla. Tutkimuksessa hyödynnetään puolistrukturoitua teemahaastattelua.

Tutkimusta varten haastattelemme varhaiskasvatuksessa työskenteleviä kasvattajia, jotka opiskelevat Laureassa sosionomeiksi. Äänitämme haastattelut tutkimusprosessin analysointivaihetta varten. Haastattelut suoritetaan anonymisti, eikä haastateltavia voida tunnistaa. Haastatteluista muodostuneet äänitteet hävitetään tuloksien valmistuttua. Osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista.

Tutkijat ovat tietoisia tutkimukseen liittyvistä eettisistä lähtökohdista, ja sitoutuvat noudattamaan tutkimuksessa rehellistä ja avointa tieteellistä toimintatapaa. Haastattelu ja tutkimusaineisto ovat luottamuksellisia ja niiden sisältö kohdistuu vain tähän tutkimukseen.

Tutkimuslupa on myönnetty Laurea-ammattikorkeakoulusta 6.11.2019.

Allekirjoituksellani osoitan saaneeni riittävästi tietoa tutkimuksesta ja olevani käytettävissä haastattelua varten.

Vantaa _____

Vantaa _____ Tuija Nordman

Vantaa _____ Tanja Peuranpää

Tuija Nordman

Tanja Peuranpää

Liite 2: Tutkimuslupa

AMMATTIKORKEAKOULU
University of Applied Sciences

Tutkimuslupahakemus

48 (52)

4.11.2019.

Tutkimuslupahakemuksen tulee sisältää ainakin seuraavat seikat.

Tarvittaessa voit antaa lisätietoja liitteessä

Nimi: <i>Tuija Nordman, Tanja Peuranpää</i>	
Tehtävä/virka-asema/oppiarvo: <i>Sosionomiopiskelijat</i>	
Osoite: [REDACTED]	
Puhelinnumero: [REDACTED]	
Sähköposti: [REDACTED]	
Päiväys: <i>4.11.2019</i>	
Työn [tutkimuksen, opinnäytetyön, jatko-tutkinnon] tekijä/t:	<i>Tuija Nordman & Tanja Peuranpää</i>
Koulutusohjelma/ korkeakoulu/ yliopisto:	<i>Sosionomikoulutus/ Laurea-ammattikorkeakoulu</i>
Toimipiste:	<i>Tikkurila</i>
[tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkinnon] Ohjaaja/ohjaajat:	<i>Satu Bethell</i>

Työn/tutkimuksen nimi:	Lapsen sosioemotionaaliset vaikeudet, arjen voimavara vai haaste?		
Tavoitteet/ tutkimusongelma:	<p>Tutkimuksen rajauksemme kohdistuu sosioemotionaalisiin haasteisiin varhaiskasvatuksessa ja niiden tukemiseen myönteisen tunnistamisen kautta. Kasvattajien ammatillista työtettä ja arvostavaa kohtaamista saattaa rasittaa kiire, resurssit, ryhmäkoot, arvotulkinnat sekä toimintakulttuuri. Haluamme selvittää tutkimuksella, miten sosioemotionaalisesti haastava lapsi koetaan ja nähdään varhaiskasvatuksen arjessa kasvattajan näkökulmasta. Onko arvostava kohtaaminen vain kauniita sanoja, vai olemassa oleva toimintatapa kentällä. Nähdäänkö sosioemotionaalisesti haastava lapsi kuormittavana tekijänä vai voimavarojen kautta. Haluamme lisätä ymmärrystä myönteisestä tunnistamisesta ja sen merkityksestä. Voiko kasvattaja laadukkaalla varhaiskasvatuksella vaikuttaa tulevaisuuden sosioemotionaalisiin haasteisiin. Työn merkittävyyden lisääntyessä, myös oman työn arvostus ja työhön sitoutuminen lisääntyy.</p>		
Tarvittavien tietojen / aineistojen määrittely: Tarkka rajausta mitä tietoja tarvitaan, missä tiedostomuodossa ne tarvitaan ja miten tiedot toimitetaan tutkimusluvan hakijoille:	<p>Toteutamme tutkimuksen teemahaastattelulla.</p> <p>Puolistrukturoitu haastattelu äänitetään ja tulokset litteroidaan haastattelun jälkeen.</p> <p>Tutkimuksessamme hyödynnämme varhaiskasvatuksen ammattilaisten työkokemusta ja ammatillista näkemystä.</p> <p>Tutkimuksen kohteena on Laurean opiskelijat, jotka työskentelevät varhaiskasvatuksen kentällä. [REDACTED].</p>		
Aikataulu (noin kahden kuukauden tarkkuudella):	<ul style="list-style-type: none"> - Marras-joulukuu haastattelu - joulutammikuu litterointi - tammikuu analysointi - tammi-helmikuu yhteenveto ja tulokset - helmi-maaliskuu arviointi 		
Liitteet (edellytetään: tutkimussuunnitelma, kyselylomake, teemahaastattelurunko jne.):	Tutkimussuunnitelma & teemahaastattelun runko		
Päätöksentekijä täyttää Laureassa	Tutkimuslupa myönnetään	x	~~Tutkimuslupaa ei myönnetä~~
	Perusteet Edistää oppimistavoitteiden saavuttamista ja varhaiskasvatuksen kehittämistä		
Päätöksentekijä nimi ja päivämäärä	[REDACTED] 6.11.2019		

Tutkimusluvan myöntämisen ja tietojen/aineiston luovuttamisen ehtona on se, että tutkimuksen/selvityksen tekijä sitoutuu huolehtimaan tietojen käsittelystä ottaen huomioon henkilötietojen käsittelyä ja yksityisyyden suojaa koskevan lainsäädännön. Tutkimuksen/selvityksen tekijä on velvollinen käyttämään tietoja/aineistoa luottamuksellisesti ja ainoastaan tämän tutkimuksen/selvityksen tekemiseksi sekä turvaamaan tarkastelemiensa henkilöiden intimitetin ja anonymiteetin. Tutkimuksen/selvityksen toteuttamisen jälkeen aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.

Jos tutkimuksessa syntyy henkilötietoja koskeva rekisteri, tulee liitteenä olla myös EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 13 ja 14 artiklojen mukainen tietosuojaseloste. Tarvittaessa tutkimuksen liitteenä tulee olla myös tutkimuseettinen ennakkoarviointilausunto.

Tutkimusluvan hakija toimittaa myönteisen päätöksen henkilölle, joka vastaa aineiston luovuttamisesta Laurea-ammattikorkeakoulun sovelluksesta. Tässä yhteydessä tutkimusluvan saanut sopii myös esim. kyselyjen lähettämisen käytännön toteuttamisesta.

Liite 3: Haastattelurunko

Haastattelurunko

Sosioemotionaalinen kehitys tapahtuu yksilölliseen tahtiin. Kehitykseen vaikuttaa sekä ympäristö että siinä ilmenevät vuorovaikutustilanteet. Sosioemotionaaliset taidot näkyvät lapsen kykyinä säädellä omaa käyttäytymistään päivittäin vaihtuvissa sosiaalisissa kohtaamisissa. Haasteita saattaa ilmetä lapsen ylikuormittuessa ja silloin, kun sosioemotionaaliset taidot eivät vielä ole kehittyneet riittävästi.

Myönteinen tunnistaminen on näkökulma, jossa keskeistä on yksilöllisen arvokkuuden ja osallisuuden vahvistaminen arkisissa asioissa. Hyväksytyksi tuleminen aidosti omana itsenään on myönteisen tunnistamisen lähtökohta. Painopistettä pyritään siirtämään haasteista ja ongelmakohdista, ennaltaehkäisyyn ja hyvinvoinnin tukemiseen. Erilaisuutta ei pelkästään hyväksyttyä, vaan sitä kunnioitetaan ja arvostetaan.

Tutkimuskysymykset:

1. *Miten kasvattajat kokevat oman toimintansa merkityksellisyyden lapsen sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa?*
2. *Minkälaisia mahdollisuuksia kasvattajilla on saada esiin sosioemotionaalisesti haastavan lapsen vahvuuksia ja voimavaroja myönteisen tunnistamisen avulla?*

1. Tausta

- Koulutustausta
- Työkokemus vuosina
- Työtehtävä varhaiskasvatuksessa

2. Kasvattajan kokemus sosioemotionaalisista haasteista

- Koetko omaavasi riittävästi tietoa lasten sosioemotionaalisista haasteista?
- ilmeneekö mielestäsi näitä haasteita nykyään enemmän kuin aikaisemmin? -> Mistä luulet tämän johtuvan
- Nimeä jokin kasvattajan kohtaama haaste varhaiskasvatuksen arjessa.
- Kohdataanko lapsi haastavassa kasvatustilanteessa vahvuuksien vai tarpeiden kautta? Mistä luulet sen johtuvan?
- Mitä haasteiden ennakointi sinulle merkitsee?

3. Työn merkityksellisyys ja vaikutus lapsen sosioemotionaalisen kehitykseen

- Mitä ajatuksia sinussa herättää lapsen sosioemotionaaliset haasteet?
- Voisitko kertoa tilanteesta, jonka koit erityisen vaikeaksi liittyen sosioemotionaaliin haasteisiin? -> Mikä mielestäsi laukaisi tilanteen?

- Miten toimit tilanteessa? -> Miltä tilanne sinusta tuntui?
- Miten lapsi hyötyi toiminnastasi? -> Millainen vaikutus toiminnallasi oli lapseen?
- Koetko voivasi vaikuttaa riittävästi omalla toiminnallasi lapsen sosioemotionaalisten taitojen edistämiseen?
- Miten luulet, että lapsi haluaisi tulla kohdatuksi näissä tilanteissa?
- Jos tarkastelet oman työsi merkitystä lapsen tulevaisuuteen liittyen, mitä ajatuksia se sinussa herättää? -> Millainen merkitys työlläsi on lapsen kasvua ja kehitystä ajatellen?

4. Myönteinen tunnistaminen

- Mitä sinulle tulee mieleen sanasta myönteinen tunnistaminen?
- Myönteinen tunnistaminen tarkoittaa, että lapsi tulee kohdatuksi niin kuin hän itse haluaa tulla nähdyksi vahvuksiensa ja voimaannuttavien tarpeidensa kautta. -> Kun mietit sosioemotionaalisen kehityksen haasteita, mitä vahvuuksia tai voimavaroja lapsella voisi olla?
- Minkälaisia keinoja sinulla on saada esiin lapsen yksilölliset vahvuudet ja voimavarat?
- Oletko hyödyntänyt myönteistä tunnistamista työssäsi? -> Miten koet sen vaikuttavan työhösi?

5. Työyhteisön merkitys: työkuultuuri & arvot

- Miten työyhteisössäsi suhtaudutaan lasten sosioemotionaalisten taitojen haasteisiin?
- Pystytkö hyödyntämään myönteistä tunnistamista työyhteisössäsi?
- Minkälaisia ajatuksia sinussa herätti myönteinen tunnistaminen, eli lapsen kohtaaminen hänen vahvuksiensa ja voimaannuttavien tarpeidensa kautta?